

JAZYKOVEDNÝ ZÁPISNÍK

**ROČNÍK 22 – 24
2003 – 2005**

**Bratislava
Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV
2007**

Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV

Panská 26

813 64 Bratislava

tel.: 02/54 43 17 61 – 3

fax: 02/54 43 17 56

JAZYKOVEDNÝ ZÁPISNÍK

ROČNÍK 22 – 24
2003 – 2005

BULLETIN
SLOVENSKEJ JAZYKOVEDNEJ SPOLOČNOSTI
PRI SAV

JAZYKOVEDNÝ ZÁPISNÍK

ROČNÍK 22-24 – 2003/2005

Obsah

**Správa o činnosti SJS pri SAV za obdobie od 12. 11. 2003
do 14. 12. 2005**

**Zápisnica z Valného zhromaždenia SJS pri SAV (12. 11. 2003
v Bratislave)**

XIII., XIV. a XV. kolokvium mladých jazykovedcov

**Zoznam prednášok konaných v SJS pri SAV
v rokoch 2003 – 2005**

Tézy prednášok:

Blanár, V.: Slovesá *liat'* a *sypat'* z porovnávacieho a areálového
hľadiska

Ďurovič, E.: Základné črty fonemického popisu slovenčiny

Blanár, V.: Pragmaticolingvistické metódy a problematika
v onomastike

Majtán, M.: Perspektívy rozvoja slovenskej onomastiky

Sokolová, M.: Možnosti vytvorenia slovenskej morfológie na
korpusovom základe (ako súčasť korpusovej morfosyntaxe)....

Hansen, B.: Die deutsche Modalverben im Kontrast
zu den slavischen Modalausdrücken (Nemecké modálne
slovesá v porovnaní so slovanskými).....

Žigo, P.: *Slovanský jazykový atlas* – tradície a perspektívy
počítačovej podpory areálovej lingvistiky

Krupa, V.: Revitalizácia alebo renesancia hynúcich jazykov

Blanár, V.: Nový pohľad do autorskej dielne Antona Bernoláka.....

Buzássyová, E.: Historická gramatika latinského jazyka
– lingvisticky orientovaný predmet odboru klasická filológia ...

Ondrejovič, S.: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV –
ohnisko lingvistického výskumu na Slovensku

Ondrejovič, S.: Predmet a metódy sociolingvistiky.....

Sabol, J.: Symetria a asymetria slabičnej a morfematickej štruktúry

Sabol, J.: Slabičný archetyp alebo syntagmatická a paradigmatická os jazyka.....	
Považaj, M.: Jazyková kultúra na Slovensku na začiatku 3. tisícročia	
Urbancová, L.: Budú sa na Slovensku transformovať rurálne dialekty na urbánne dialekty?.....	
Sabol, J.: Analogistický a anomalistický princíp pri jazykových kodifikáciách	
Sabol, J.: Osudy protikladu palatálnosti – nepalatálnosti v slovenčine (Teoreticko-metodologické poznámky)	
Krupa, V.: Ideálny alebo reálny svetový jazyk?.....	
Šimková, M.: Slovenský národný korpus	
Považaj, M.: Súčasný problémy jazykovej kultúry	
Mlacek, J.: Vývinové trendy v súčasnej slovenskej štylistike	

**Zoznam členov Slovenskej jazykovednej spoločnosti
(v roku 2007).....**

Správa o činnosti Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV za obdobie od 12. 11. 2003 do 14. 12. 2005 prednesená na Valnom zhromaždení Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV 14. 12. 2005 v Bratislave

Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV vo funkčnom období od 12. 11. 2003 do dnešného dňa pokračovala v tradičných aktivitách, ktorými sú podľa STANOV SJS, predovšetkým:

- popularizačná činnosť v oblasti jazykovedy realizovaná priebežne v prednáškach,
- organizačná činnosť a príprava, resp. spolupráca pri príprave vedeckých podujatí, seminárov, konferencií
- edičná činnosť, spočívajúca v redakčnej príprave odborných materiálov a ich publikovaní v záujme popularizácie jazykovedy.

V predchádzajúcom funkčnom období viedol SJS výbor zvolený na Valnom zhromaždení 12. 11. 2003 v tomto zložení:

Predsedá – prof. PhDr. Miroslav Dudok, DrSc.

Podpredsedovia – doc. PhDr. Slavomír Ondrejovič, CSc., PhDr. Viktor Krupa, DrSc., prof. PhDr. Ivor Ripka, DrSc.

Tajomníčka – Mgr. Gabriela Múcsková

Hospodárka – Mgr. Andrea Rafayová a od septembra 2004 Mgr. Bornislava Holičová.

Členmi výboru boli aj predsedovia pobočiek – v Banskej Bystrici – doc. PhDr. Jana Klincková, CSc., v Prešove – prof. PhDr. Ján Sabol, DrSc. a v Nitre – PaedDr. Ľubomír Kralčák, PhD. Dňa 11. 12. 2003 už novozvolený výbor na svojom prvom zasadnutí odsúhlasil vytvorenie novej pobočky SJS pri SAV na pôde Katolíckej univerzity v Ružomberku, ktorá pracovala pod vedením prof. PhDr. Jozefa Mlacka, CSc.

Členmi výboru SJS ďalej boli: doc. Peter Ďurčo, CSc., PhDr. Míra Nábělková, CSc. a prof. PhDr. Pavol Žigo, CSc.

Revízorkami boli Sybila Mislovičová a Míriam Sitárová (Giger).

Výbor sa priebežne schádzal na zasadnutiach zvolávaných podľa aktuálnych potrieb SJS.

SJS má dnes 196 členov. V priebehu uplynulého funkčného obdobia navždy opustili rady členov SJS pri SAV 7 členovia, 6 členovia zrušili členstvo. Výbor na svojich zasadnutiach schválil prijatie 22 nových členov (PaedDr. Mária Alabánová, Mgr. Darina Auxová, PhDr. Dana Baláková, PhD., Mgr. Vlasta Cabanová, Mgr. Tatiana Deptová, Mgr. Anna Gálisová, Mgr. Lucia Gianitschová, Mgr. Slavomíra Glovňová, PaedDr. Renáta Hlavatá, Mgr. Alexander Horák, PhDr. Radmila Horáková, PhDr. Viera Kováčová, PaedDr. Štefan Kucík,

PaedDr. Milan Ligoš, CSc., Mgr. Marián Macho, Mgr. Marcel Ološtiak, PaedDr. Eva Orthová, Prof. M. Týr, Mgr. Zuzana Týrová, Mgr. Jana Urbanová, Mgr. Mariana Vargová, Mgr. Katarína Vilčeková).

Pokiaľ ide o samotnú činnosť, výbor SJS pokračoval v organizovaní tradičných prednášok. V bratislavskej pobočke sa uskutočnilo 11 prednášok, v Banskej Bystrici 5 prednášok, v Prešove 2 prednášky a v Ružomberku 5 prednášok.

Bohužiaľ, tak ako v uplynulých obdobiach, aj toto funkčné obdobie bolo poznačené nepravidelnosťou v konaní prednášok a tiež nízkou účasťou členov SJS na týchto prednáškach najmä v bratislavskej pobočke.

V oblasti organizovania vedeckých podujatí k najvýznamnejším akciám pravidelne organizovaným Slovenskou jazykovednou spoločnosťou patrí Kolokvium mladých jazykovedcov. Vzhľadom na náročnosť organizácie tohto podujatia sa v jeho príprave už v posledných rokoch striedala bratislavská pobočka s inými pobočkami. V roku 2003 sa v Modre konalo 13. kolokvium a zorganizoval ho ešte predchádzajúci výbor SJS (organizáciu kolokvia viedla tajomníčka M. Šimková). V roku 2004 bola organizáciou 14. kolokvia poverená pobočka v Nitre, organizačný výbor viedol Mgr. Marcel Olšiak (členovia organizačného výboru boli Slavomíra Glovňová, Marián Macho a Mariana Vargová). Toto kolokvium sa konalo 8. – 10. 12. 2004 v Šintave za účasti 84 mladých jazykovedcov. Zahraniční účastníci kolokvia, ktorých bolo 27, prišli z Čiech, Poľska, Bulharska, Bieloruska, Slovinska, Maďarska a Srbska a Čiernej Hory.

Zatiaľ posledné 15. kolokvium mladých jazykovedcov sa uskutočnilo len nedávno – 7. – 9. 12. 2005 a jeho prípravy sa ujala banskobystrická pobočka. Organizačný výbor tvorili: doc. Mgr. Jaromír Krško, PhD., Mgr. Anna Gáliková a Mgr. Alexandra Gerláková. Kolokvia sa zúčastnil zatiaľ rekordný počet účastníkov – 110, z toho 37 zahraničných (14 – Čechy, 14 – Poľsko, 3 – Srbsko a Čierna Hora, 3 – Maďarsko, 1 – Rumunsko, 1 – Nemecko). V priebehu troch dní tu odznelo 106 príspevkov v dvoch sekciách.

SJS sa spolu s JÚLEŠ SAV organizačne podieľala na príprave štyroch vedeckých konferencií:

- Spolu s Národným bibliografickým ústavom Slovenskej národnej knižnice v Martine zorganizovala jednodňovú medzinárodnú konferenciu Juraj Ribay (1754 – 1812) – Život, dielo, doba – pri príležitosti 250. výročia narodenia tohto významného predstaviteľa slovenskej slavistiky a osvietenskej vedy. Konferencia sa uskutočnila 9. 6. 2004 v Bratislave.
- SJS participovala na zabezpečovaní konferencie Braslav, konanej v dňoch 18. – 19. 11. 2004, ktorej hlavným organizátorom bola Filozofická fakulta UK v Bratislave.

- Podobne participovala spoločnosť aj v prípade medzinárodného sympózia Jazyk – kultúra – spoločnosť, ktorého organizátorom bola opäť FF UK. Toto podujatie sa konalo 31. 5. – 1. 6. 2005 a bolo venované jubileu profesora Ľubomíra Ďroviča.
- Zatiaľ posledným podujatím, na príprave ktorého sa SJS podieľala bol vedecký seminár Jozef R. Nižnanský ako dialektológ, redaktor a editor, ktorý sa konal 21. 11. 2005 a organizáciu tohto seminára zabezpečovalo dialektologické oddelenie JÚĽŠ SAV.

Zatiaľ len skompletizovaný je zborník z konferencie venovanej dielu Juraja Ribaya, na vydanie ktorého nám chýbajú finančné prostriedky.

Vzhľadom na často sa opakujúce upozornenia na nedostatočnú informovanosť členov SJS o aktivitách vlastnej spoločnosti bola na internetovej stránke Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra vytvorená osobitná stránka Slovenskej jazykovednej spoločnosti, ktorá zatiaľ obsahuje základné informácie o spoločnosti, Stanovy SJS, zoznam členov SJS a informácie o získaní členstva. Aktuálne sa do nej dopĺňajú oznamy o pripravovaných akciách. Ide zatiaľ o prvý výstup v tejto podobe, nie úplný, ktorý sa bude postupne ešte ďalej dopracúvať. Táto stránka vznikla vďaka hospodárke SJS Bronislave Holičovej.

K činnosti samotného výboru SJS je ešte hádam potrebné povedať, že okrem vyššie spomínaných organizačných aktivít podstatnú časť jeho práce – a to najmä práce hospodárky a čiastočne aj tajomníčky výboru – predstavuje vedenie agendy SJS, vybavovanie administratívy a korešpondencie, komunikácia s Radou vedeckých spoločností, spojená so žiadaním o finančné príspevky a ich vyúčtovaním, vykonávanie bankových operácií a uzatváranie zmlúv so sociálnou poisťovňou. Náročnosť administratívnej zložky najmä z hľadiska finančných operácií sa v poslednom období podstatne zvýšila a vyžaduje často vedomosti odborného ekonomického charakteru. Aby sme čiastočne v tomto smere odbremenili hospodárku, SJS so súhlasom vedenia JÚĽŠ SAV požiadala o pomoc pani Ing. Beatu Škorvagovú, ktorá s nami bude najmä v ekonomických otázkach pri vybavovaní agendy spolupracovať.

Na záver tejto správy by sme sa ako odstupujúci výbor SJS chceli poďakovať všetkým členom spoločnosti za ich podporu činnosti SJS, ktorú prejavujú svojou účasťou na podujatiach a finančnými príspevkami. Ďalej chceme poďakovať všetkým prednášateľom a najmä všetkým tým členom Slovenskej jazykovednej spoločnosti, ktorí sa podieľali na organizácii vedeckých konferencií a kolokvií mladých jazykovedcov.

Gabriela Múcsková

Valné zhromaždenie Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV konané 14. 12. 2005 v Bratislave zvolilo nový výbor SJS pri SAV v zložení:

- Predseda: Ján Bosák
- Podpredseda: Slavomír Ondrejovič
- Tajomníčka: Gabriela Múcsková
- Hospodárka: Bronislava Chocholová
- Predsedovia pobočiek: Jana Klincková (Banská Bystrica), Ján Sabol (Prešov), Renáta Hlavatá (Nitra), Jozef Mlacek (Ružomberok)
- Členovia výboru SJS: Ľubica Balážová, Klára Buzássyová, Miroslav Dudok, Alexandra Jarošová, Mária Šimková a Pavol Žigo
- Revízorky: Sybila Mislovičová a Miriam Giger

Zápisnica z Valného zhromaždenia Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV konaného 12. 11. 2003 v Bratislave

Schôdzu otvoril a viedol predseda spoločnosti S. Ondrejovič. Vysvetlil, prečo sa Valné zhromaždenie nekonalo v dvojiročnom intervale, t. j. v roku 2002. Konštatoval, že v súčasnosti nie sú dobré podmienky na fungovanie spoločností, ako je SJS. Sú iné priority, každý si stráži svoj čas, pritom čas strávený na prednáškach je dobrá investícia.

S. Ondrejovič vyjadril potešenie, že sa súčasnému výboru podarilo nájsť kandidátov na nový výbor, lebo fungovanie spoločnosti už komplikoval fakt, že voľba nového výboru sa neuskutočnila v r. 2002 (zablokovaný účet).

Z úloh, ktoré vyplynuli z minulého valného zhromaždenia spomenul tieto:

– Ocenenie pre L. Dvonča sa nepodarilo vybaviť, ale zorganizoval sa vedecký seminár na jeho počesť. Z tohto podujatia vyšiel aj zborník a takisto vyšla ďalšia časť Bibliografie slovenských jazykovedcov. Na nedožitú 80. narodeniny L. Dvonča SJS usporiada konferenciu v spolupráci s Centrálnou národnou knižnicou a príp. Maticou slovenskou v Martine.

– Celoslovenský výskum ako v 60. rokoch sa zatiaľ nepodarilo zorganizovať, ale hľadajú sa stále možnosti, ako tento výskum najmä finančne zabezpečiť.

Potom S. Ondrejovič konštatoval, že podľa štatútu je plénum uznášania-schopné aj pri nedostatočnej účasti – po uplynutí pol hodiny sú uznášania-schopní členovia v takom počte, v akom prišli.

S. Ondrejovič predniesol správu o činnosti SJS pri SAV za obdobie od r. 2001 do r. 2003.

S. Mislovičová predniesla revíznú správu za obdobie od r. 2001 do 2003.

V diskusii dala Ľ. Balážová návrh, aby sa znížilo členské pre dôchodcov, lebo práve dôsledkom členského sa zo spoločnosti odhlásil veľký počet členov, najmä dôchodcov.

S. Ondrejovič dal o tomto návrhu hlasovať. Väčšina členov hlasovala za, 3 sa zdržali hlasovania.

K. Buzássyová hovorila o tom, že občas sa mimobratislavskí členovia sťažujú, že sú nedostatočne informovaní o akciách spoločnosti.

Hospodárka A. Rafajová povedala, že členom, ktorí nemajú možnosť elektronickej komunikácie posielala oznamy poštou, ale nečlenom informácie neposielala.

Inštruktáž, ako uskutočniť voľbu nového výboru predniesol Ľ. Králik, ktorého výbor navrhol ako predsedu volebnej komisie. Z pléna navrhli do volebnej komisie V. Benka a R. Ondrejkovú.

Ľ. Králik skonštatoval, že prítomných členov SJS je 22 (prítomní uchádzači o členstvo zatiaľ nevolili).

Potom sa uskutočnila voľba a po zrátaní hlasov Ľ. Králik skonštatoval, že nový výbor v zložení:

- Predseda: Miroslav Dudok
- Podpredsedovia: Slavomír Ondrejovič, Viktor Krupa, Ivor Ripka
- Tajomníčka: Gabriela Músková
- Hospodárka: Andrea Rafajová
- Členovia výboru SJS: Peter Ďurčo, Míra Nábělková a Pavol Žigo
- Revízorky: Sybila Mislovičová a Miriam Giger

bol väčšinou hlasov zvolený.

Sybila Mislovičová (ako zapisovateľka) sformulovala návrh uznesení, ktoré boli väčšinou hlasov prijaté (1 člen sa zdržal hlasovania).

Uznesenie:

1. Valné zhromaždenie schválilo správu o činnosti SJS pri SAV za obdobie 2001 – 2003,
2. Valné zhromaždenie schválilo revíznú správu za obdobie 2001 – 2003,
3. Valné zhromaždenie schválilo zníženie ročného členského príspevku pre dôchodcov na 50 %, t. j. na 50.- Sk,
4. Valné zhromaždenie zvolilo nový výbor SJS pri SAV v tomto zložení a s takýmto počtom hlasov: M. Dudok – 22 hlasov, I. Ripka – 20 hla-

sov (podpredsedovia), G. Múcsková – 21 hlasov (tajomníčka), A. Rafajová – 21 hlasov (hospodárka), P. Ďurčo – 18 hlasov, M. Nábělková – 19 hlasov, P. Žigo – 21 hlasov (voliteľní členovia) a S. Mislovičová – 20 hlasov, M. Gigerová – 20 hlasov (revízorky).

Zapísala: S. Mislovičová

XIII., XIV. a XV. kolokvium mladých jazykovedcov

Modra, Šintava a Tajov boli miestami konania ďalších ročníkov dnes už neodmysliteľného jesenného podujatia Kolokvium mladých jazykovedcov. Trináste kolokvium sa konalo v dňoch 3. – 5. 12. 2003 a zaradilo sa do skupiny tradičných „modranských“ s už osvedčeným organizačným tímom z bratislavskej pobočky SJS. Organizáciu kolokvia viedla tajomníčka SJS Mária Šimková a zásluhy na hladkom priebehu stretnutia mali spolu s ňou aj Lucia Gianitsová a Alexander Horák. Na kolokviu sa zúčastnili mladí vedci zo Slovenska (39), Českej republiky (17), Poľska (3), Srbska a Čiernej Hory (2), Maďarska (1), Nemecka (1) a Bulharska (1).

Svoje organizačné schopnosti si v roku 2004 preverili kolegovia z Katedry slovenského jazyka a literatúry UKF v Nitre a pozvali kolokvialistov do Šintavy. Štrnáste kolokvium sa tu konalo v dňoch 8. – 10. 12. 2004, organizačný výbor viedol Marcel Olšiak, ktorému pomáhali Slavomíra Glovňová, Marián Macho a Mariana Vargová. Zišlo sa na ňom 84 mladých jazykovedcov, z ktorých dvadsať sedem prišli zo zahraničia (Čiech, Poľska, Bulharska, Bieloruska, Slovinska, Maďarska a Srbska a Čiernej Hory).

Svoj „občiansky preukaz“ si kolokvium prevzalo v Tajove z rúk snehuliaka Jaromíra. (Snáď pre nezainteresovaných: hlavnému organizátorovi 15. ročníka – Jaromírovi Krškovi – postavili vďační kolokvialisti snehuliaka, ktorý sa naňho nápadne podobal). Toto kolokvium sa zapísalo do histórie rekordným počtom účastníkov a prednesených príspevkov (110 účastníkov, z toho 37 zo zahraničia – z Čiech, Poľska, Srbska a Čierna Hory, Maďarska, Rumunska a Nemecka; v priebehu troch dní odznelo 106 príspevkov v dvoch sekciách). Vďaka skvelej organizácii kolegov z Filozofickej fakulty UMB v Banskej Bystrici – okrem spomínaného J. Krška sa o ňu zaslúžili Anna Gálisová a Alexandra Gerláková – sa podarilo aj tento počet zvládnuť.

Po skúsenostiach v Spišskej Novej Vsi (2001), Šintave (2004) a Tajove (2005) môžeme povedať, že sa osvedčilo striedanie organizátora tohto podujatia, a to z niekoľkých dôvodov. Nové prostredia prinášajú vždy isté oživenie a zvláštnu atmosféru, noví organizátori dostávajú svoje pracoviská a pobočky

do povedomia mladých začínajúcich lingvistov a získavajú uznanie starších kolegov. Okrem toho sa odbremenila od každoročného organizačného vypätia bratislavská pobočka (a pri trvale vysokom počte účastníkov je to pomerne veľké pracovné vypätie).

Problematickou súčasťou týchto podujatí sa však stala príprava zborníka *Varia*. Pri veľkom počte príspevkov sa redakčná a zostavovateľská úloha stala časovo veľmi náročnou a zborníky už nevychádzajú v ročnej periodicite (zatiaľ vyšli *Varia* XIII v roku 2006 a *Varia* XIV v roku 2007). Po záslužnej a obetavej práci tak potom často prichádza kritika...

Naše podujatie má stále veľmi dobrý ohlas medzi „mladými jazykovedcami“ (a to nie len na Slovensku) i pozitívne postoje zo strany starších kolegov. Avšak stretávame sa aj, najmä v súvislosti s veľkým počtom účastníkov a príspevkov, s negatívnymi hodnoteniami, stretávame sa s istými výhradami a pochybnosťami, stretávame sa...

Stretávame sa. Na prelome jesene a zimy. Na našom kolokviu, bez ktorého by už tomu „spoločnosťovému“ roku niečo chýbalo. Všetkým srdečne ďakujeme.

Gabriela Múcsková

Zoznam prednášok konaných v Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV v rokoch 2003 – 2005

Bratislava

- 11. 2. 2003 – Marta Marsinová: Spomienky jednej starej lingvistky
- 14. 4. 2003 – Vincent Blanár: Slovesá liat' a sypat' z porovnávacieho a areálového hľadiska
- 29. 4. 2003 – Radmila Horáková: O tzv. medzijazykovej homonymii na slovenskom a chorvátskom materiáli
- 16. 9. 2003 – Ľubomír Ďurovič: Základné črty fonemického opisu slovenčiny
- 10. 2. 2004 – Vincent Blanár: Pragmatickolingvistické metódy a problematika v onomastike
- 11. 5. 2004 – Milan Majtán: Perspektívy rozvoja slovenskej onomastiky
- 28. 6. 2004 – Miloslava Sokolová: Možnosti vytvorenia slovenskej morfológie na korpusovom základe
- 1. 7. 2004 – Björn Hansen: Nemecké modálne slovesá v kontraste so slovanskými modálnymi výrazmi
- 23. 11. 2004 – Pavol Žigo: Slovanský jazykový atlas – perspektívy počítačovej podpory lingvistickej geografie
- 14. 12. 2004 – Viktor Krupa: Revitalizácia alebo renesancia hynúcich jazykov

- 12. 5. 2005 – Vincent Blanár: Nový pohľad do autorskej dielne Antona Bernoláka
- 24. 5. 2005 – Björn Hansen: Konvergencia gramatikalizáciou v nemecko-slovansko-maďarskom jazykovom areáli
- 25. 10. 2005 – Ľubomír Ďurovič: Číslovky slovenské a slovanské

Prešov

- 28. 4. 2003 – Ľudmila Buzássyová: Historická gramatika latinského jazyka – lingvisticky orientovaný predmet odboru klasická filológia
- 23. 11. 2004 – Slavomír Ondrejovič: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV – ohnisko lingvistického výskumu na Slovensku
- 18. 11. 2005 – Slavomír Ondrejovič: Predmet a metódy sociolingvistiky

Banská Bystrica

- 8. 4. 2003 – Ján Sabol: Symetria a asymetria slabičnej a morfematickej štruktúry
- 21. 10. 2003 – Ján Sabol: Slabičný archetyp alebo syntagmatická a paradigmatická os jazyka
- 20. 10. 2004 – Ján Findra: Štylistika v premenách času
- 23. 11. 2004 – Matej Považaj: Jazyková kultúra na začiatku 3. tisícročia
- 21. 3. 2005 – Lujza Urbancová: Budú sa na Slovensku transformovať dialekty na urbánne dialekty?
- 26. 4. 2005 – Slavomír Ondrejovič: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV – ohnisko lingvistického výskumu na Slovensku
- 5. 5. 2005 – Ján Sabol: Analogistický a anomalistický princíp pri jazykových kodifikáciách

Ružomberok

- 30. 4. 2003 – Ján Sabol: Osudy protikladu palatálnosti – nepalatálnosti v slovenčine (Teoreticko-metodologické poznámky)
- 24. 3. 2004 – Viktor Krupa: Ideálny alebo reálny svetový jazyk
- 3. 11. 2004 – Mária Šimková: Slovenský národný korpus
- 15. 3. 2005 – Matej Považaj: Súčasné problémy jazykovej kultúry
- 26. 4. 2005 – Jozef Mlacek: Súčasné trendy v slovenskej štylistike
- 5. 10. 2005 – Ján Doruľa: Slovenčina v predpisovnom období
- 22. 11. 2005 – Karel Kamiš: Vymezení základních a nezásadních slovních druhů a gramatické kategorie slovních druhů z pohledu synchronního

Tézy prednášok

Vincent Blanár

SLOVESÁ *LIAT'* A *SYPAT'* Z POROVNÁVACIEHO A AREÁLOVÉHO HĽADISKA

Prednáška bola publikovaná ako štúdia: *Slovesá liat' a sypat' v slovanských jazykoch*. In: *Život slova v dejinách a jazykových vzťahoch*. Ved. red. a ed. P. Žeňuch. Bratislava: Slavistický kabinet SAV 2003. s. 76 – 83.

Eubomír Ďurovič

ZÁKLADNÉ ČRTY FONEMATICKÉHO POPISU SLOVENČINY

Fonéma je najmenšia lineárna jednotka, ktorá môže konštituovať resp. rozlišovať výrazovú stránku morfém (t.j. nositeľov významu). Fonéma je nedostupná zmyslovému poznaniu (akustickému, optickému) a poznáva sa len cez jej realizácie. Inventár foném daného jazyka sa získava empiricky, pomocou známych procedúr (minimálne páry, silné a slabé postavenia, komplementárna distribúcia).

Opozícia dvoch alebo viacerých foném môže byť neutralizovaná, t.j. dve alebo viaceré fonémy sa môžu v istých daných podmienkach realizovať tou istou hláskou ([dup] ~ [snop]) bez toho, že by sa fonematické zloženie daných morfém zmenilo. Toto zloženie sa zisťuje tým, že sa každá hláska morfémy preveruje v silnej pozícii. Tak sa napríklad v slovenskej neutralizácii opozície kvantity („rytmický zákon“) za istých podmienok i dlhé i krátke vokály realizujú krátkymi hláskami: pretože v silnej pozícii napr. koncovka N. sg. fem. adjektív je dlhé [-a:], t.j. fonematicky –A: (*nová*, fonematicky NOV-A:), musíme aj sémanticky tú istú krátku koncovku N. sg. fem. adjektív, ktorá je po dĺžke v neutralizačnej pozícii (*krásna*), identifikovať rovnako ako fonematicky dlhé –A: (KRA:SN-A:).

Realizáciu foném môžu ovplyvňovať druhé fonémy alebo morfematické šviky.

Od neutralizácie treba odlišovať alternácie, kde si jedna morféma vyžaduje fonematickú zmenu inej morfémy. Napr. sufix komparatívu –Š- (nie fonéma Š ako taká !) vyžaduje krátky vokál v predchádzajúcej morféme: pri U:Z-K-I *úzky* je komparatív *užší*, t.j. UZ-Š-I: s krátkym U.

Slovenský vokalicový systém má tri neutralizácie: neutralizáciu opozície kvantity (rytmický zákon), neutralizáciu opozície dlhý monoftong ~ diftong po mäkkých konsonantoch (*volá ~ vešia*, *v oboch je* –A: , *nové ~ novšie*, *v oboch* -E:) a neutralizáciu opozície diftong ~ krátky vokál po J (*robía – stoja* STOJ-Â, *debien – vojen* VOJ-Ê-N-0).

Slovenský pravopis je – okrem písania *y* – fonetický (*volá/dáva/vešia/mieša*; *nové/krásne/cudzie/svieže* ...). Len pre konsonantickú opozíciu znelosti je fonematický (*dub ~ snop*), resp. historický tam, kde zachováva (kralickú) pravopisnú tradíciu (*už, snád', včera*).

Pozn. autora:

Prednáška bola myslená ako komentár k (morfo)fonematickej interpretácii slovenského hláskoslovia v prácach J. Sabola a Ľ. Ďuroviča. Fonémy sa transkribujú verzálami, fonematická dĺžka sa označuje dvojbodkou (napr. A:, I:), vokálnom sa transkribuje diftong (napr. Â, t.j. ia).

Vincent Blanár

PRAGMATICKOLINGVISTICKÉ METÓDY A PROBLEMATIKA V ONOMASTIKE

Výskum vlastných mien, rozsiahlej a mnohotvárnej vrstvy slovnej zásoby národného jazyka, nemožno obsiahnuť niekoľkými metódami ani obmedziť na niekoľko aspektov. Komplexný výskum predpokladá široko založené heuristické pracovné postupy a analýzu súdobých i historických materiálov rozličnými metódami a metodickými postupmi, ktoré sa modifikujú vzhľadom na rôznorodé onymie. Pri spracúvaní onymií má pevné miesto pragmatický (a jemu blízky socioonomastický) aspekt. Vďaka metódam a metodickým postupom primeraným pragmatickému aspektu sa prehĺbilo poznanie viacerých stránok onomastiky. Niektoré základné otázky si však žiadajú ďalšie analýzy, úvahy, konfrontácie. Pri ich riešení nemožno obísť základné metodologické východisko: poňatie dvojakého, lingvistického a onomastického statusu vlastného mena, ako aj systémový a funkčno-štruktúralny prístup k vlastným menám. Opierajúc sa o tieto východiská, formulovali sme tu výklady, ku ktorým sme dospeli doterajším výskumom.

1. Východiskové pojmy. 2. Obsah a význam vlastného mena. 3. Metódy onomastického výskumu. (Komplexnosť používaných pracovných metód.) 4. Využívanie kvalitatívnych a kvantitatívnych metód. 5. Pohľad na aktuálne riešenú problematiku. 5.1. Referenčná identifikácia. 5.2. Presupozičná identifikácia. Fungovanie onymických systémov v spoločenskej komunikácii. 6. Záver.

Milan Majtán

PERSPEKTÍVY ROZVOJA SLOVENSKEJ ONOMASTIKY

Súčasná slovenská onomastika cieľavedome a tvorivo nadväzuje na dielo V. Šmilauera, J. Stanislava a B. Varsika. Základný smer bádania naznačuje najmä výskumná činnosť V. Blanára, ktorá na prvé miesto kladie funkčný a systémový pohľad na vlastné mená a na ich úlohu v spoločenskej komunikácii a v systéme jazyka. Utvorením Slovenskej onomastickej komisie v r. 1964 sa podarilo vybudovať organizačnú základňu onomastického výskumu na Slovensku a utvoriť predpoklady systematickej a aj kolektívnej výskumnej práce. Konceptia onomastického výskumu na Slovensku vychádza z požiadavky, že súčasná onomastika sa musí usilovať o komplexnú analýzu onymických javov, smerujúcu od pomenúvaných reálií k odrazu okolností pomenúvania v designácii vlastného mena a k spôsobu jazykového stvárnenia onymického obsahu. Vlastné meno ako jazykový znak svojho druhu vyžaduje, aby sa jeho vyčerpávajúca charakteristika, komplexná onomastická analýza skladala okrem jazykovednej analýzy aj z analýzy zameranej na príslušnú onymickú sústavu a obsahovala aj analýzu designácie a modelovej hodnoty vlastného mena.

Čestnou úlohou slovenskej onomastiky bude na tomto základe rozvíjať ďalej teóriu a metodológiu, ale aj metodiku a základný výskum vo všetkých odvetviach onomastického bádania na Slovensku.

V oblasti teórie a metodológie – treba sa zamerať na rozvíjanie metód výskumu všetkých druhov proprií, venovať pozornosť problematike formovania a fungovania onymických modelov a modelovania vlastných mien.

Treba spracovať metodickú príručku slovenskej onomastiky (ako česká), encyklopédiu slovenskej onomastiky (ako poľská).

Možno pracovať na monografiách jednotlivých javov a typov, chýbajú série miestnych a regionálnych monografií a štúdií, možností a tém je nepreberné množstvo.

V oblasti antroponomastiky:

- živé osobné mená – spracovanie ŽM zo západného a z východného Slovenska, syntézy;
- krstné mená – potreba liberalizovanej príručky;
- priezviská – publikácie o slovenských priezviskách či zoznamy priezvisk podľa centrálného registra obyvateľov, príručky;
- historické osobné mená (napr. Svoboda).

V zoonomastike:

- pokračovať vo výskume historických i súčasných zvieracích vlastných mien (zoonymá).

Vo sfére toponomastiky:

- etymológia (slovenský Kiss Lajos);
- osadné názvy (slovenský Profous, Hosák-Šrámek);
- terénne názvy – slovník lexiky;
- vodné názvy – ďalšie monografie podľa povodí, syntézy;
- historické aj súčasné mestské názvy (urbanonymá).

Treba ďalej rozvíjať výskumy literárnej onymie a bádania v oblasti chrématonomastiky a logonomastiky. Pokračovať vo výskume jazykovej a mimojazykovej stránky vlastných mien, v analýzach pravopisnej, gramatickej, genetickej a štylistickej stránky vlastných mien, v štandardizovaní vlastných mien, skúmať naďalej problematiku exoným, popularizovať výsledky základného výskumu. Nemožno zabúdať na bibliografiu slovenskej onomastiky po roku 2000.

Úlohou Slovenskej onomastickej komisie s novým schopným a ambicióznym vedením je zvažovať sily a možnosti, získať záujem ďalších aktívnych mladých i starších pracovníkov, organizovať individuálne i kolektívne výskumné práce, získať granty (i sponzorov) a postupne realizovať a ďalej rozvíjať tento program podľa individuálnych a spoločenských možností.

Miloslava Sokolová

MOŽNOSTI VYTvorenia SLOVENSKEJ MORFOLÓGIE NA KORPUSOVOM ZÁKLADE (AKO SÚČASTI KORPUSOVEJ MORFOSYNTAXE)

1. Úvod

Od januára 2004 beží pod mojím vedením grantový projekt MŠ SR VEGA 1/3149/04 *Morfosyntaktický výskum v rámci Slovenského národného korpusu*, ktorý má 15 riešiteľov z univerzitných pracovísk aj zo SAV. Do júna 2004 sa uskutočnili tri workshopy riešiteľského kolektívu:

- k morfolologickej anotácii korpusu;
- k využívaniu korpusu pri *Slovníku koreňových morfém slovenčiny*;
- k výskumu frekvencie slovesných gramatických tvarov a valencie;
- k vytvoreniu webovej stránky.

2. Stručná analýza súčasnej situácie v slovakistike

Po niekoľkoročných diskusiách o slovenskej gramatike sme sa nedopracovali k jednotnej všeobecne akceptovanej koncepcii novej gramatiky. Existuje viacero príčin tohto stavu:

A) na jednej strane obmedzený počet lingvistov slovakistiky, ktorá ako jazykoveda malej kultúry objektívne nemôže produkovať gramatiky toľkých ty-

pov a zameraní ako lingvistiky veľkých kultúr a nevyhnutne musí selektovať a zovšeobecňovať;

B) proti malému počtu lingvistov stojí neochota slovakistov súčasnej generácie kooperovať na jednotnej gramatike a strata energie v málo konštruktívnych sporoch.

Východisko z tejto situácie vidím v práci lingvistov vo viacerých oblastiach a spoľiehajú sa na synergický efekt takýchto výskumov.

2.1. – 2.5. Piliere gramatického výskumu

2.1. systémovo-lingvistický pilier (gramatiky);

2.2. slovakistické práce po r. 1966;

2.3. explanačné princípy a teória prirodzenej gramatiky;

2.4. komunikatívno-pragmatické výskumy;

2.5. nové počítačové a korpusové výskumy.

3. Koncepcia slovenskej korpusovej morfosyntaxy

– sémantický, morfosyntaktický a pragmatický aspekt;

– frekvencia v korpuse (výber 30 miliónov tokenov);

– frekvencia kolokácií podľa typov dokumentov (komunikatívno-pragmatický aspekt: UT, PT, OT);

– deskriptívno-explanančná interpretácia korpusových zistení

3.1 Korpusová báza dokladov

V projekte *Morfosyntaktický výskum v rámci Slovenského národného korpusu* sa opierame o anglické korpusové gramatiky, hlavne o *Longman Grammar of Spoken and Written English* (1999), ale na rozdiel od spomínanej gramatiky korpusová morfosyntax slovenčiny bude vychádzať len z písaných textov. Korpus ako východisko pre morfosyntaktický korpusový výskum sme zúžili na texty z troch štýlových oblastí (publicistické (cca. 5 + 5 mil. subjektívno-objektívne alebo centrálna a regionálna), odborné (cca. 5 + 5 mil. populárno-vedecké) a umelecké texty (cca. 7 mil. + scenáre TV, R) – 30 miliónový reprezentatívny elektronický korpus (externe anotovaný – štýl, žáner) ako výber z terajších reálnych 215 miliónov v SNK.

V zásade platí: Čím väčšiu starostlivosť budeme venovať selekcii východiskových textov, tým objektívnejšie výsledky dostaneme aj z početne menšieho korpusu.

3.1.1. Frekvencia morfosyntaktických prostriedkov

Silnou stránkou korpusových výskumov (napr. oproti explanačným výskumom) sú údaje o frekvencii (v centre budú frekventované nepríznakové javy v súlade s teóriou prirodzenej gramatiky).

3.1.2. Interpretácia korpusových zistení

Ťažiskovým bodom korpusovej morfosyntaxe bude deskriptívno-explanačná interpretácia „pod dozorom“ princípov, to predpokladá úzku spoluprácu s J. Dolníkom a P. Žigom. V súlade s teóriou prirodzenosti (Werner, 1989) sa treba sústrediť na nepríznakové a frekventované prostriedky, príznakové a nefrekventované prostriedky, prípadne absentujúce prostriedky ako napr. aktívne préteritné participium uvádzať na periférii (pod čiarou ako lexikalizované). Pri interpretácii izolovaných javov si musíme vždy pripomínať ich vytrhnutosť z prirodzeného modelu.

3.1.2.1. deskriptívno-explanačná interpretácia

3.1.2.2. komunikatívno-pragmatický rozmer

3.1.2.2. porovnávací aspekt

(frekvencia v korpuse, frekvencia v troch textových oblastiach, interpretácia frekvencie z pohľadu explanačných princípov, funkčno-sémantických kategórií a komunikácie)

3.2. Morfosyntaktický charakter projektu (bez nadvetnej syntaxe a so slovesom v centre)

Východiská (sémantické východiská, komunikatívno-pragmatický aspekt):

- teória prirodzenej gramatiky a funkčno-sémantických kategórií;
- explanačné princípy.

Morfosyntax chápem podľa W. Mayerthaler (1998) ako disciplínu vychádzajúcu z interakcie morfológie a syntaxe (v zásade v Morrisovom chápaní ako slovnú syntax).

$M \leftarrow \rightarrow S$ (morfosyntax)

3.2.1. Morfosyntax na sémantickej báze

Morfosyntax chcem prezentovať na sémantickej báze v rámci kognitívnej lingvistiky (v Kořenského ponímaní, porov. jeho argumenty, 1998: text \rightarrow morfosyntax \rightarrow formálna (paradigmatická) morfológia \rightarrow morfematika \rightarrow morfonológia \rightarrow fonológia).

3.2.2. Teória funkčno-sémantických kategórií

3.2.3. Základný princíp morfosyntaxe

Základným princípom morfosyntaxe je kooperácia medzi teta-rolami a pádovým filtrom (Willi Mayerthaler, 1998).

Ďalšie relevantné princípy morfosyntaxe:

Princíp relatívnej ľubovoľnosti morfosyntaktických prostriedkov vo vzťahu ku komunikatívnym funkciám.

Princíp viacdimenzionálneho záberu rečovej činnosti.

3. 3. Medzinárodná lingvistická terminológia (v súlade s epochou globalizácie)

V súlade s napojením na súčasné trendy výskumu v epoche globalizácie (informačné systémy riadenia, korpusy, Wordnet atď.) zámerne navrhujem používať medzinárodnú lingvistickú terminológiu v gramatikách aj učebniciach slovenčiny. Dosiahne sa tým napr. zjednodušenie pri vyučovaní cudzích jazykov v školách, ale aj priblíženie slovakistických prác nie slovakistom.

4. Štruktúra korpusovej morfológie

Štruktúra korpusovej morfológie s riešiteľmi je zverejnená na webovej stránke oddelenia SNK.

Björn Hansen (Universität Regensburg)

DIE DEUTSCHE MODALVERBEN IM KONTRAST ZU DEN SLAVISCHEN MODALAUSTRÜCKEN (NEMECKÉ MODÁLNE SLOVESÁ V POROVNANÍ SO SLOVANSKÝMI)

Gliederung

1. Eigenschaften der deutschen Modalverben aus typologischer Perspektive
2. Tradition in der Slavistik
3. Modalauxilare als Kategorie sui generis - Grammatikalisierungs-theorie
 - Semantik
 - Morphologie
 - Syntax
4. Modalauxiliare in den einzelnen slavischen Sprachen

1. Eigenschaften der deutschen Modalverben

Im Deutschen mehr oder weniger geschlossene Klasse von Modalverben: *dürfen, können, mögen/möchte-, müssen, sollen, wollen*
periphere Modalverben (Zifonun 1997): *nicht brauchen, haben, sein und gehören*

Formale Merkmale:

- spezifische Flexion (Präteritopräsentien): *er kann, er will* aber *er arbeitet, er läuft*
- verbinden sich mit Infinitiv ohne *zu*: *er will arbeiten* aber *er beabsichtigt zu arbeiten*

- bilden die periphrastischen Tempora Perfekt, Plusquamperfekt und Futur II mit dem Ersatzinfinitiv, sonst: Partizip II: (1) *Klaus hat gearbeitet - Klaus hat arbeiten müssen*, (2) *Klaus hat ihn kommen hören /gehört*. Sonderfall (*nicht*) *brauchen*: Standard: (3) *Klaus braucht nicht zu kommen*, Umgangssprache: *Klaus braucht nicht kommen*.

Ausdruck von NEC, POSS und VOL Modalitätstypen:

- dynamische Modalität: (4) *Das Kind kann schon krabbeln*, (5) *Die Tür ist zu, deshalb müssen wir den Hausmeister rufen*.
- deontische Modalität: (6) *Im Flur darf man nicht spielen*, (7) *Die Studenten müssen an den Übungen teilnehmen*.
- epistemische Modalität: (8) *Kowalski könnte der Mörder gewesen sein*, (9) *Der Brief muss heute angekommen sein*.

Weitere Bedeutungen:

- Evidential: Zitativ: (10) *Ingvar Kamrad soll der reichste Mann der Welt sein*, (11) *Der Angeklagte will zur Tatzeit in der Bar gewesen sein*.
- ‚gerne haben‘: (12) *Ich mag Hunde*.
- ‚ob wohl‘: (13) *Mag er auch klug sein, sympathisch ist er mir nicht*.
- Nachzeitigkeit in der Vergangenheit (literarisch): (14) *Er sollte noch viel leiden, bevor er gesund wurde*.
- ‚Konditional‘: (15) *Sollte es regnen, bleiben wir zu Hause*.

Auxiliar vs. Vollverb: (16) *Ich will, dass du morgen kommst*, (12) *Ich mag Hunde*.

Englische Modalverben: NICE-properties; z.B. *Can he come? - Does he come?*

Dänische und schwedische Modalverben: verschiedene Merkmale dänisch *forsøge at gøre* vs. schwedisch *forsöka göra*.

→ King (1996): Formale Markierung der Modalverben Idiosynkrasie der germanischen Sprachen (nach Zifonun 1997 kein Kriterium zur Konstitution der Klasse)

2. Tradition in der Slavistik

Linguistik des Russischen, Polnischen, Serbischen/Kroatischen keine Kategorie ‚Modalauxiliare‘ → Teil des Lexikons

Linguistik des Slovakischen, Tschechischen und Sorbischen: Mistrík (1983) ‚modálne čiže spôsobové slovesá‘; Karlík et al. (1995): ‚vlastní modální (způsobová) slovesa‘; Faßke (1981) ‚Modalverben als Hilfsverben‘ → Teil der Grammatik

Slovakisch: Mistrík (1983): *musieť, mať, môcť, potrebovať, chcieť, hodlať, mieniť, vedieť, vladať* (polomodálne slovesá: *mieniť, odmietat’, vyhybat’ sa*,

okúňat' sa); Mistrik (1989): *musieť, mať, môcť, potrebovať, chcieť, vedieť, smieť, dať, dať sa, túžiť, vystrihať sa, vzpierať sa, dokázať*

Tschechisch: Benešová (1971): *muset, mít, moci, smět, umět, dovést, hodlat, chtít*; Karlík et al. (1995): *muset, mít, moci, smět, chtít (hodlat)*; Petr (1986): *muset, mít, moci, smět, chtít*

3. Modalauxiliare (MA) als Kategorie sui generis

Heine (1993, 70): „linguistic items covering some range of uses along the Verb-to-T(ense)A(spect)M(odality) chain”. An auxiliary “is no longer a fully lexical item, but not yet a grammatical inflection either, and it is likely to exhibit properties that are characteristic of the intermediate stages”.

MA als prototypisch strukturierte Kategorie:

- a) Prototyp als Abbild eines zentralen Vertreters teilt eine maximale Anzahl an Merkmalen mit anderen Vertretern der Kategorie und eine minimale mit Vertretern von benachbarten Kategorien
- b) Vertreter der Kategorie haben den nicht gleichen Status
- c) Kategorien haben unscharfe Grenzen

vgl. Prager Funktionalismus:

“[...] the classes (and subclasses) of elements should not be regarded as “boxes” with clear-cut boundaries but as formations with a compact core (centre) and with gradual transition into a diffuse periphery which, again, gradually passes (infiltrates) into the peripheral domain of the next category.” (Daneš 1966, 11)

Typen von Auxiliaren (PL und SK):

- Modalauxiliare: *musi czytać, musiś volat'*
- Tempusauxiliare: *będzie czytał, budem volat'*
- Tempus-Diatheseauxiliare: *został przeczytany, jest czytany, bywa czytany, som volaný*
- Phasenauxiliare: *zaczyna czytać, przestaje czytać, kończy czytać, zaczął pracować, przestało pršať*

Definition: Ein **Modalauxiliar** ist ein polyfunktionaler Ausdruck für Modalität. Es tritt mit Vollverben auf und eröffnet eine und nur eine Argumentstelle, die vom Vollverb gefüllt wird. Es übernimmt die Argumentstruktur des Vollverbs.

3.1. Semantik

Modalauxiliare sind polyfunktional; i.e. sie drücken mehr als einen Modalitätsstyp aus

Vgl. SK *môcť* vs. *vládať*

- Fähigkeit (dynamisch): (17) *Nevidel som ťa 3 dni, nemôžem to vydržať*, (17´) *Nevidel som ťa 3 dni, nevládzem to vydržať*.
- objektive Möglichkeit (dynamisch): (18) *Naši priatelia nemohli postaviť stan, lebo nemali kladivo*, (18´) **Naši priatelia nevládali postaviť stan, lebo nemali kladivo*.
- Erlaubnis (deontisch): (19) *Odsúdení na najvyšší trest, môžu si v USA v štáte Utah vybrať spôsob smrti*, (19´) **Odsúdení na najvyšší trest, vládzu si v USA v štáte Utah vybrať spôsob smrti*.
- mittlere Wahrscheinlichkeit (epistemisch): (20) *V Tatrách môže dnes pršať*, (20´) **V Tatrách vládze dnes pršať*.

Andere grammatische Funktionen: Evidentialität PL *mieć*, CZ *mít*, SK *mať*, obersorbisch *měć*: (21) PL *Świadkowie mieli też widzieć, jak jeden z pilotów katapultował się, ale zginął, ponieważ nie otworzył mu się spadochron*, (22) CZ *Zítřa má pršet*, (23) SK *Peter má byť vrah*, (24) Obersorbisch *Kaž suprajili, ma so dzěnsa hišće dešćować*.

Temporal: (25) Serbisch/Kroatisch *Taj fenjer na kapiji imao je da izdrži dugu borbu sa meraklijskim navikama [...]*.

3.2. Morphologie

Worteinheit – nicht unbedingt verbal; es gibt keine spezifische Markierung!

(26) SK *Proti terorizmu treba bojovať, o tom niet najmenších pochyb*, (27) SK *Čo urobiť, keď sa dieťaťu v škole nedarí?*, (27´) SK *Čo možno urobiť, keď sa dieťaťu v škole nedarí?*

Morphologie bestimmt durch Ausgangswortart:

- verbal: z.B. RUS *moč´*, PL *móc*, SK *môcť*, PL *musieć*, Serbisch/Kroatisch *trebati* etc.
 - nominal: z.B. RUS *nado* (aus *na době*)
 - adjektivisch: z.B. PL *možna, powinien*, RUS *možno*, SLO *lahko*, CZ *lze*
- Modauxiliare sind morphologisch defektiv.

3.3. Syntax

a) typische MA treten nur im Prädikat auf (28) RUS *V slučae kritiki bez razrešeniya administracija snimaet s sebja vsjakuju otvetstvennost´ za vozmožnye/*možnye posledstvija*.

Regieren ein non-finites Verb, i.d.R. keine Nebensätze: (29) PL *Jak to bylo możliwe/*można, że naród Dürerera, Bacha, Kanta, Goethego opanowała żądza krwi, mordy, zagłady?*

Aber, schwächer grammatikalisierte MA: (30) SK *A možno, že se Mária zmenila*. (31) RUS *Nado, čtoby ljudi uznali, čto takoe svoboda*.

AUX_{modal} + V_{infinitiv}: (32) SK *Peter môže vstúpiť dnu*, CZ *Petr může vejít*, PL *Piotr może wejść*, Obersorbisch *Pětr móže nutř hić*. RUS *Petr možet vojtj*. Serbisch/Kroatisch *Petar može ući*. (32´) SLO *Peter mora iti po hišnika*.

AUX_{modal} + V_{semi-finit}: (32^c) Serbian *Petar može da uđe*, BG *Petar može da vleze*, SLO *Peter lahko ustupi*.

b) MA selegieren keine eigenen Argumente und beeinflussen nicht die Besetzung der Subjektstelle: (33) PL *Tak dalej w Polsce być nie może/*umie*, (34) PL *Studenci nie mogli/umieli zdać egzaminu*, (34^c) PL *Egzamin nie mógł /*urniał zostać zdany przez studentów*, (35) SK *Mechanici nemohli auto načas opraviť*, (35^c) SK *Auto nemohlo byť načas opravené*, (36) PL *Piotr nie chciał mnie odprowadzić*, (36^c) PL \neq *Ja nie chciałem być odprowadzony przez Piotra*.

Persönliche MA:

N_{Nominativ} + AUX_{mod} + V_{infinitiv}: (37) PL *Musi padać, inaczej zginie pszenica*, (38) SK *Bicykle nesmú stáť v chodbe*.

Unpersönliche MA:

N_{Null}/N_{Dativ} + AUX_{mod} + V_{infinitiv}: (39) RUS (*Mne*) *nado posmotreť, čtoby tam u menja ne sgorelo*, (40) Serbisch/Kroatisch *Valja (mi) priznati [...]*

N_{Null} + AUX_{mod} + V_{infinitiv}: (41) PL *Wyrok zapadł, trzeba się pogodzić z faktami/ *trzeba się nam pogodzić z faktami*, (42) RUS **Nado temneť*, (37) **Nado lajať*, (43) PL **Trzeba świtać*, (39) **Trzeba szczekać*.

Vgl. PL -no/-to form: **Świtano*, **Szczekano*.

c) MA können nicht durch Adverbien modifiziert werden: (44) RUS *Petr mog bystro plawať*, (44^c) RUS *Petr medlenno naučilsja bystro plawať*, (45) RUS *Učti, čto esli lošad' i vernetsja, eto budet ne ta lošad'*, (45^c) = *eto ne budet ta lošad'*, (46) RUS *Rejtuzy možeš' ne nadevat'*, (46^c) \neq *Rejtuzy ne možeš' nadevat'*.

4. Die Kategorie der MA in den Einzelsprachen

RUS: a) persönliche MA *moč'*, *dolžen*; b) unpersönliche MA *možno*, *ne-l'zja*, *nado*, *sleduet*; c) Semi-MA *nadležit*, *nužno*, *prichoditsja* u.a.

PL: a) persönliche MA *móc*, *musieć*, *powinien*, *mieć*; b) unpersönliche MA *trzeba*, *można*, *należy*, *wypada*; c) Semi-MA *wolno*, *nie potrzebować*, *niepodobna* u.a.

Obersorbisch: persönliche MA *móc*, *dyrbjeć*, *měć*, *njetrjebać*.

Serbisch/Kroatisch: a) persönliche MA *moći*, *morati*, (*trebati*); b) unpersönliche MA *trebati*, *valjati*; c) Semi-MA: *sm(j)eti*, *ht(j)eti*.

SLO: a) persönliche MA *lahko*, *moči*, *morati*; b) unpersönliche MA *treba*, *valjati*, *utegniti*.

BG: MA *moga*, *trjabva*.

Altkirchenslavisch: a) persönliches MA *mošti*; b) unpersönliches MA *moštyľь*.

CZ: a) persónliche MA *mocť, muset, mít*; b) unpersónliche MA *třeba, lze*;
c) Semi-MA: *smět, nepotřebať* u.a.

SK (tentativ): a) persónliche MA: *môcť, musieť, mať*; b) unpersónliche
(Semi-)MA: *treba, možno, načím, hodno, radno*; c) Semi-MA: *smieť, potrebovať*.

Pavol Žigo

SLOVANSKÝ JAZYKOVÝ ATLAS – TRADÍCIE A PERSPEKTÍVY POČÍTAČOVEJ PODPORY AREÁLOVEJ LINGVISTIKY

Myšlienku synteticky spracovať nárečia všetkých slovanských jazykov deklarovali roku 1929 na 1. slavistickom kongrese v Prahe A. Meillet a L. Tesnière. Vývin v tridsiatych rokoch a druhá svetová vojna oddialili prípravné práce až do roku 1958. Na 4. slavistickom kongrese v Moskve vznikla pri Medzinárodnom komitáte slavistov Medzinárodná komisia pre Slovanský jazykový atlas, ktorej prvoradými cieľmi bola príprava dotazníka, určenie bodovej siete výskumných lokalít a vytvorenie jednotnej fonetickej transkripcie.

Dotazník: obsahuje 3454 otázok z oblasti hláskoslovia, tvaroslovia, lexiky, tvorenia slov, sémantiky, prozódie a syntaxe, vyšiel v Moskve (Nauka 1965, 271 s.)

Sieť 850 výskumných lokalít: body č. 1-21 na kartografickej matici *Slovanského jazykového atlasu* - slovinské nárečia (č. 1-3 na území Talianska), č. 22-45 a č. 52 chorvátske nárečia, č. 46-51, 57-61 nárečia Bosny a Hercegoviny, č. 53-55, 62-88 srbské nárečia, č. 90-105 macedónske nárečia (106 na území Albánska, č. 107-113a Grécka), č. 114-145 bulharské nárečia (850-852 na území Grécka, č. 853 na území Turecka; Bulharsko v r. 1982 po konflikte s Macedónskom z projektu vystúpilo), č. 146-148a slovinské a chorvátske nárečia na území Rakúska, č. 149-156 chorvátske a slovenské (č. 154-156) nárečia na území Maďarska, č. 167-171 ukrajinské nárečia na území Rumunska, 172-207 české a moravské nárečia, 208-233 slovenské nárečia (č. 233 rusínske nárečie), č. 234-237 lužickosrbské nárečia, č. 238-326 poľské nárečia, č. 327 - 400 bieloruské nárečia (č. 525-526 na území Litvy, č. 527 v Estónsku), č. 401 - 521 ukrajinské nárečia (č. 522-524 na území Moldavska), č. 528-849 ruské nárečia.

Výskumné lokality slovenských nárečí:
na území Maďarska: č. 154 Vértesszöllös, 155 Galgaguta, 156 Óhuta
na území Slovenska: č. 208 Čáry, 209 Ivánka pri Dunaji, 210 Bučany, 211 Trnovec nad Váhom, 212 Nedanovce, 213 Kubrica, 214 Vrtižer, 215 Klubina,

216 Krivá, 217 Slovany, 218 Liptovský Ján, 219 Horná Ždaňa, 220 Zvolenská Slatina, 221 Vieska nad Žitavou, 222 Hontianske Moravce, 223 Horné Strháre, 224 Turičky, 225 Sirk, 226 Spišské Tomášovce, 227 Plavnica, 228 Dlhá Lúka, 229 Sedlice, 230 Trstené pri Hornáde, 231 Bánovce nad Ondavou, 232 Žalobín, 233 Čabalovce.

V jednotlivých lokalitách vyplnili dotazník *Slovanského jazykového atlasu*: 154 A. Habovštiak, 155-156 P. Király, 208 K. Palkovič, 209, 225, 230-232 Š. Lipták, 210-211 J. Nižnanský, 212 I. Masár, 213-214, 226-227 I. Ripka, 215-216, 218-219 A. Habovštiak, 217, 221 A. Ferenčíková, 220 M. Majtán, E. Ostrolúcka, 222 J. Bosák, 223 P. Kukučka, 223-224 J. Matejčík, 228 F. Buffa, 229 I. Kotulič, 233 študenti FF UK.

Členstvo slovenských jazykovedcov v Medzinárodnej komisii pre *Slovanský jazykový atlas* pri Medzinárodnom komitáte slavistov: Eugen Pauliny (1958-1983), Anton Habovštiak (1958-1989), Pavol Žigo (od r. 1988), Adriana Ferenčíková (od r. 1989), členovia slovenskej pracovnej skupiny: PhDr. Ľubor Králik, CSc., na príprave zasadnutí a materiálov sa zúčastňujú: I. Ripka, Ľ. Dvornická, G. Múcsková, M. Smatana, K. Baleková, I. Gáfríková-Felixová, M. Chochol.

Komisie *Slovanského jazykového atlasu*: hláskoslovná, lexikálno-slovo- tvorná, morfonologická, počítačová.

Publikované materiály:

Fonetická transkripcia. Moskva, Nauka 1964

Dotazník. Moskva, Nauka 1965, 272 s.

Materialy – issledovanija. Ukážkový zväzok. Moskva, Nauka 1971, 108 s.

Úvodné vydanie. Základné princípy. Informačné materiály. Moskva, Nauka 1978, 182 s. (2. vyd. 1994)

OLA – Materialy i issledovanija. - Pravidelné zborníky *Slovanského jazykového atlasu*

Jednotlivé zväzky *Slovanského jazykového atlasu* vychádzajú v 2 sériách (hláskoslovnej a lexikálno-slovo tvornej) a cyklicky ich vydávajú jednotlivé národné kolektívy slovanských jazykov.

Doteraz publikované zväzky hláskoslovnej série:

1. zv. Reflexy **ě*. Red. B. Vidoeski, P. Ivić. Belehrad 1988

2a. zv. Reflexy **ę*. Red. V. V. Ivanov. Moskva 1990

2b. zv. Reflexy **ǫ*. Red. J. Basara. Vroclav 1990

3. zv. Reflexy *ьr, ьl, ьr, ьl*. Red. J. Basara. Varšava 1994

4a. zv. Vokalizácia *ь, ъ*. Red. Z. Topolińska. Skopje 2004

Na vydanie sa pripravujú zväzky:

4b. zv. vokalizácia *ь, ъ* - chorvátska komisia

5. zv. metatézy likvid - česká komisia

6. zv. vývin *o - ruská komisia
7. zv. vývin *e - ruská komisia
8. zv. vývin *i, *y, *u - slovinská komisia

Doteraz publikované zväzky lexikálno-slovtvornej série:

1. zv. *Živočíšna ríša*. Red. R. I. Avanesov. Moskva 1988
2. zv. *Chov domácich zvierat*. Red. B. Falińska. Varšava 2000
3. zv. *Rastlinstvo*. Red. A. I. Padlužny. Minsk 2000
8. zv. *Povolania a spoločenský život*. Red. J. Basara a J. Siatkowski. Varšava 2003

Na vydanie sa pripravujú zväzky:

4. zv. *Poľnohospodárstvo* - slovenská komisia
5. zv. *Doprava a komunikácia. Ludová technika. Stavebníctvo* – ukrajinská komisia
6. zv. *Domácnosť a príprava stravy* - ruská komisia
7. zv. *Odev a obuv. Hygiena a liečiteľstvo* – lužickosrbská komisia
9. zv. *Človek* – redakcia zväzku nie je zatiaľ určená

Súčasťou prednášky bola prezentácia počítačových programov *ZRCola* a *MAPola*. Program *ZRCola* pre všetky národné kolektívy *Slovanského jazykového atlasu* vypracovala slovinská národná komisia a jeho podstatou je špeciálny transkripčný počítačový font s rozšírenou možnosťou vytvárania potrebných znakov. Program *MAPola* vytvorila slovenská národná komisia a slúži na počítačovú tvorbu máp do jednotlivých zväzkov *Slovanského jazykového atlasu*. Eliminuje sa ním nejednotnosť prístupu a spracovania materiálov jednotlivých národných kolektívov a automatizuje sa tvorba máp na dialektologickom pracovisku do elektronickej podoby, ktorú bez ďalšieho spracovania možno priamo vydávať.

Viktor Krupa

REVITALIZÁCIA ALEBO RENESANCIA HYNÚCICH JAZYKOV

Proces ústupu resp. zániku jazykov zosilnel v dôsledku kolonizácie mimo-európskych krajín najmä v 19. storočí a v prvej polovici 20. storočia. Išlo tu o masívny kontakt tzv. domorodých etníc s európskou kultúrou a hospodárstvom. Účinok bol často katastrofálny, najmä v Amerike (Severnej i Južnej), v Austrálii i v Oceánii, v Európe najmä v Írsku. Viaceré mimo-európske jazyky

(aj kultúry) zanikali. Približne od 60. – 70. rokov 20. storočia však prichádza k revitalizácii či renesancii mnohých spoločenstiev a ich jazykov. Upevňuje sa ich povedomie, ale pokusy o renesanciu ich jazykov nemusia byť stopercentne úspešné. Výsledkom týchto procesov bude v najpriaznivejších prípadoch dvojjazyčnosť pôvodných spoločenstiev, pričom domáci jazyk sa udrží skôr ako symbolický, emocionálne podfarbený, ako dôležitá súčasť národného povedomia a hrdosti. Revitalizácia je však prítomná i v Európe – napríklad v Írsku a miestami i v Británii (keltské jazyky).

Vincent Blanár

NOVÝ POHĽAD DO AUTORSKEJ DIELNE ANTONA BERNOLÁKA

Nový pohľad do autorskej dielne A. Bernoláka umožňuje i žiada 1. úplnejšie poznanie pramennej základne Bernolákových jazykovedných prác, 2. prehľadnejší pohľad na problematiku preberania z cudzích prameňov. Východiskovým prameňom je – ako ukázal H. Keipert – tereziánska vzorová učebnica nemčiny F. A. Schlögela z r. 1786 *Grammatica Germanica*. Bernolák sa opiera o toto latinské spracovanie príručky *Verbesserte Anleitung zur deutschen Sprachlehre*. Pri využívaní odbornej literatúry ide o osobitnú percepciu vonkajších podnetov z cudzích prameňov, ktoré sa v mysli a usudzovaní autora aktualizujú, porovnávajú, vyberajú i pretvárajú. Intelektuálnou činnosťou vytvára autor nový text, nový štruktúrny celok. Pri formulovaní nového (latinského) textu v mysli autora (A. Bernoláka) prebieha implicitná a explicitná konfrontácia primárneho, východiskového jazyka (vzdelanecký úzus kultúrnej západnej slovenčiny) so sekundárnymi kontaktovejmi jazykmi (čeština na Slovensku, nemčina, latinčina, maďarčina), a to, ako sa tieto sekundárne jazyky opisujú v dobových gramatikách. V Bernolákových prácach poznáme viaceré typy filiácií. Nad všetkými kontaktovejmi javmi stojí Bernolákov samostatný text (poučky, originálne výklady z pozícií „panónskej slovenčiny“ a exemplifikácia opisovaných javov). V Bernolákovskej Gramatike odlišujeme dva druhy textu. Latinský metajazykový výkladový text a autorovo spracovanie výslovnosti, pravopisu, morfolologickej paradigmatickej skladby slovných druhov, ktorým sa má postihnúť a kodifikovať živý úzus kultúrnej západoslovenčiny južného typu, ako ho reprezentovala vzdelanecká vrstva. Živé prvky kodifikovanej slovenčiny obsahuje aj bohatá exemplifikácia.

Využívanie cudzích prameňov predstavuje v Bernolákovom jazykovednom diele obvyčajne zložitejší pracovný proces, ktorý nemožno odmyslieť od tvorivej autorskej činnosti. Vplyv Schlögelovej Gramatiky nemčiny vidíme

predovšetkým vo formálnom členení Bernolákovej Gramatiky slovenčiny, v celkovej osnove (rámci) diela, pri opise javov klasifikačného rázu, ďalej v mnohých všeobecných definíciách kľúčových slov i v bohatej exemplifikácii najmä na začiatku jednotlivých častí Gramatiky. Schlögelovo východisko sa najvýraznejšie prejavuje v troch kapitolách, ktorými Bernolák rozširuje vtedajšie úzke poňatie skladby. Ale v tých častiach Gramatiky, v ktorých sa charakterizuje osobitosť slovenského jazykového systému a dokumentuje dobovým materiálom, je popri Bernolákových samostatných výkladoch zrejmejší vplyv dobových gramatik, najmä P. Doležala a V. J. Rosu. Pri niektorých výkladoch zisťujeme priam miešanie viacerých prameňov. Dost' nekriticke nadväzovanie na českú gramatickú tradíciu poznačilo spis *Etymologia vocum slavicarum* z r. 1791, ktorý už nepatrí do okruhu vzorových tereziánskych učebníc. Ale pri všetkých filiáciách ide o jeden nový autorský text. Celé dielo Antona Bernoláka hodnotíme ako osobitný text viacnásobne spätý s dobovou odbornou literatúrou, ktorý však prešiel cez filter Bernolákovej tvorivej osobnosti.

Eudmila Buzássyová

HISTORICKÁ GRAMATIKA LATINSKÉHO JAZYKA - LINGVISTICKY ORIENTO VANÝ PREDMET ODBORU KLASICKÁ FILOLÓGIA

Predmetom skúmania **historickej gramatiky latinského jazyka** sú zmeny, ktorými prešiel tento jazyk od predpokladaného ide. štádia po svoje najstaršie doklady zo 7. storočia, t. j. počas svojho *prehistorického vývoja* a jeho ďalšie zmeny už v *historickom období*.

V historickej gramatike sa prelína **latinská filológia** s **indoeuropeistikou**. Indoeuropeistika poskytuje nielen materiálový jazykový porovnávaci základ, ale aj metódu lingvistickej rekonštrukcie. K podstatným prvkom tejto metódy patrí predpoklad, že hláskové zmeny neprebiehajú ľubovoľne, ale podliehajú zákonom. Povahu *hláskového zákona* má v latinčine napr. tzv. jambické krátenie, v dôsledku ktorého sa v priebehu 4./3. storočí pred Kristom dvojslabičné slová s jambickou štruktúrou (U-) *benē(d)*, *modō(d)*, *egō* menili na slová s pyrrhichickou štruktúrou (U U) *bene*, *modo*, *ego*. Platnosť zákonov však býva časovo obmedzená a nezriedka nie je bezvýnimočná. Mnohé zmeny, ktorým sa prisúdila platnosť jazykového zákona môžu byť celkom spochybnené (napr. tzv. Lachmannov zákon).

Úlohou historickej gramatiky latinského jazyka nie je len **diachrónny opis** a interpretácia vývojových zmien pozorovaných na latinských textoch

rôznych období (napr. fonetický vývoj hláskovej skupiny *due-* > *bo-*: 6. st. pr. Kr. *DUENOS*, 3. st. pr. Kr. *DUONOS*, klas. lat. *bonus*). Dôležitá je i jazyková **synchronia**. Synchronný pohľad uplatňujeme pri vysvetľovaní nepravidelností resp. alternácií v rámci jedného obdobia - napr. zmeny koreňového vokálu v odvodených slovesných formách oproti východiskovému slovesu: *facio* - *perficio* - *perfectus*.

Materiálové zdroje. Pri vysvetľovaní prehistórie latinského jazyka je historická gramatika odkázaná predovšetkým na rekonštrukciu. Pri objasňovaní zmien v jeho historickom období už pracuje pomocou analýzy písomných pamiatok - najprv len nápisných (od 7. st.) a od 3. st. aj literárnych.

Porovnanie **nápisu** zo spony z Praeneste *MANIOS MED VHEVHAKED NUMASIOI* (7. st.) s nápisom z rímskeho Kvirinálu *DUENOS MED FECED* (6. st.) prináša (o i.) informáciu o používaní dvoch typov perfekta slovesa *facio ere* v latinčine - prvým je perfektum využívajúce pri tvorbe perfektného kmeňa reduplikáciu, druhým typom je perfektum využívajúce perfektný kmeň so zdĺženým koreňovým vokálom, ktorý je pokračovaním praitalického koreňového aoristu. Zároveň nás tieto dva nápisy informujú o dialektovom rozvrstvení latinčiny, t. j. o rozdiel medzi latinčinou mesta Ríma, ktorá pri tvorbe perfekta od slovesa *facio ere* reduplikáciu odstránila a latinčinou oblasti Praeneste, ktorá pri reduplikácii zotrvala dlhšie.

Z **literárnych zdrojov** treba spomenúť napr. komédie starolatinských scénikov T. M. Plauta a P. Terentia Afra, ale i iné texty, ktoré sú dôležité nielen ako zdroj archaizmov (morfológických a lexikálnych), ale aj z hľadiska metriky. Závažnosť metrickej štruktúry vypovedá pomerne spoľahlivo napr. o pôvodnej dĺžke vokálov, ktoré poznáme z klasického obdobia ako krátke, či o slabej výslovnosti postvokalickeho koncového *-m* v pozícii pred

vokalickým počiatkom nasledujúceho slova, ktoré v metrike nebránilo hiátu (stretnutie dvoch vokálov) a malo za následok elíziu.

V súčasnosti nadobúda pri rekonštrukcii histórie latinského jazyka stále väčší význam zohľadňovanie pomerov v **sabelskej skupine jazykov** (osobitne v oskickéj a umbrijskej) a v **praitalickom** jazyku – rekonštruovanej spoločnej fáze latino-faliskej aoskicko-umbrijskej skupiny jazykov. Ako príklad môže slúžiť oskické imperfektum *fufans* (lat. „*erant*“ ~ formálne lat. *fubant*), v skutočnosti préteritum k reduplikovanému perfektu, ktorého prvá zložka *fu-* bola v praitalickej fáze interpretovaná ako koreň a *fu-βā* – mohlo byť chápané ako časový útvar k tomuto koreňu. Potom podľa vzoru *fu-:fu- βā* boli analógiou k iným prézentyým kmeňom (napr. *amā-*) tvorené imperfektá typu *amā-bā-*.

Predmetom svojho bádania sa historická gramatika latinčiny dotýka príbuzného predmetu dejiny latinského jazyka. Kým **historická gramatika latinčiny** skúma predovšetkým prehistorické obdobie vývoja lat. jazyka a z his-

torického obdobia hlavne jeho archaickú fázu, sústreďuje sa predmet **dejiny latinského jazyka** na prácu s textami celého historického obdobia, s väčším dôrazom na poklasické obdobie, charakteristiku vulgárnej latinčiny a na základy formovania románskych jazykov.

Náplňou predmetu historická gramatika latinčiny ako lingvistickej disciplíny je tradične historická fonológia a morfológia; dejiny latinského jazyka ako disciplína filologická sledujú zmeny vo všetkých jazykových rovinách vrátane štýlov.

Slavomír Ondrejovič

JAZYKOVEDNÝ ÚSTAV ĽUDOVÍTA ŠTÚRA SAV – OHNIŠKO LINGVISTICKÉHO VÝSKUMU NA SLOVENSKU

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie bol oficiálne založený 1. apríla 1943. Rok založenia ústavu 1943 bol zároveň rokom stého výročia štúrovskej kodifikácie spisovnej slovenčiny, presnejšie onoho legendárneho hlbokého stretnutia. Vznikol teda časovo veľmi príhodne pod úradným názvom Jazykovedný ústav Slovenskej akadémie vied a umení. Začiatkom roku 1952 sa JÚ premenoval na Ústav slovenského jazyka, aby v roku 1953 potom prešiel spolu s ostatnými existujúcimi ústavmi do rámca novozaloženej Slovenskej akadémie vied. Od 1. januára 1967 dodnes nesie toto pracovisko názov Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied. Do jeho názvu sa teda dostalo aj meno kodifikátora súčasnej spisovnej slovenčiny Ľudovíta Štúra, čo sa v danom čase odôvodňovalo najmä tým, že hoci sa v ústave naďalej ráta so všestranným výskumom slovenského jazyka, od premenovania sa bude klásť zásadnejší dôraz najmä na dve zložky: na modernosť (modernizáciu) jazykovedného výskumu a na ešte väčšiu starostlivosť o kultúru reči. Tento svoj program plní ústav doteraz, hoci sa, pravdže, nevyhol a ani nemohol vyhnúť viacerým metamorfózam aj v chápaní svojho poslania.

V súvislosti so založením ústavu nemožno zabudnúť ani na jedného z najagilnejších zakladateľov Slovenskej akadémie vied a umení, ktorým bol jazykovedec – akademik Ľudovít Novák, generálny tajomník SAVU. Z podnetu tohto vynikajúceho vedca a mysliteľa, ktorý dôverne poznal organizovaný vedecký výskum vo vtedajšej Európe, bola založená akadémia tzv. širokého profilu a zároveň akadémia pracovného typu. Jedným z prvých ústavov vtedajšej novej akademickej ustanovizne bol Jazykovedný ústav, čo je v súlade s logikou dejín, lebo aj vznik viacerých európskych akademií (vrátane povestnej inštitúcie Academia Crusca) bol motivovaný potrebou zachytiť bohatstvo ná-

rodného jazyka a ich prvoradou úlohou bolo práve zostavenie slovníka príslušného národného jazyka.

Ústav v rámci svojho širokého zamerania sa dodnes venuje a) základnému výskumu jazyka, resp. slovenského jazyka, b) tvorbe slovníkov i c) popularizačnej činnosti v rámci jazykovej kultúry a jazykovej výchovy, hoci v mnohých iných krajinách si inštitúcie tieto témy rozdelili na dvojce, alebo aj na trojce. V dôsledku toho sa viacerí ústavní pracovníci museli stať chtiac-nechtiac viacbojarmi, ktorí rovnako museli zápoliť a byť úspešní vo viacerých disciplínach a na viacerých poliach. Počas celých tých šesťdesiat rokov sa ústav zameriaval na teoretické a metodologické otázky jazykovedného výskumu i na výskum slovenského (spisovného) jazyka, jeho systému, dynamiku i okolie tohto systému, na výskum nárečových a sociálnych variet slovenčiny, vonkajších i vnútorných dejín slovenského jazyka, na synchroniu i diachroniu. Neskôr k tomu pristúpil aj etymologický výskum slovenského jazyka, výskum vzťahov a kontaktov slovenského jazyka s inými (najmä susednými) jazykmi a v súlade s tzv. komunikačno-pragmatickým obratom sa od 90. rokov zásadne posilnila sociolingvistická a kulturologická problematika, pričom celkom najnovšie sa tu úspešne a s veľkým úžitkom presadila aj počítačová a korpusová lingvistika.

Prvou zásadnou úlohou ústavu, ktorá bola splnená už začiatkom 50. rokov, bolo vydanie *Pravidiel slovenského pravopisu* (1953). Po matičných Pravidlách slovenského pravopisu ich vydávanie prebrala na seba v úplnosti akadémia. Posledné akademické pravidlá vyšli v r. 2000, výskum pravidiel slovenského pravopisu však naďalej pokračuje, je ešte stále o čom diskutovať aj na tomto poli. Pozornosť ústav od začiatku venoval v súlade so spoločenskou objednávkou predovšetkým vypracovaniu veľkého akademického slovníka slovenského jazyka, ktoré nadväzovalo na vtedajší podobný projekt v Matici slovenskej. V ústave ho pripravovalo niekoľko interných, ale aj externých pracovníkov, intenzívnejšie však na tomto slovníku začal pracovať väčší kolektív až v 50. rokoch pod vedením Štefana Peciara. Hoci prípravu uvedeného slovníka slovenského národného jazyka sprevádzali aj kritické a polemické, ba i odmietavé hlasy, dnes sotvaktó pochybuje, že šesťdielny *Slovník slovenského jazyka*, ktorý vyšiel v rokoch 1959 - 1968, je významným lexikografickým dielom s vysokou vedeckou a kultúrnou hodnotou. Neskôr sa v oddelení jazykovej kultúry pripravil pod vedením Jána Kačalu, Márie Pisárčikovej a v ďalších vydaniach aj Mateja Považaja *Krátky slovník slovenského jazyka*, ktorý má prisnejší normatívny ráz. Doteraz vyšli štyri vydania tohto diela, posledné pred pár týždňami. Každé z nich je doplnené o nové slová, príp. aj významy, ktoré život medzitým do súčasnej komunikácie priniesol. Inou pozoruhodnou kolektívnou prácou Jazykovedného ústavu je rozsiahly *Synonymický slovník slovenčiny*, ktorý pomáha orientovať sa používateľom v bohatstve slovenčiny a kultivovane štylizovať.

Od 50. rokov v oddelení slovanských jazykov, ktoré sa dostalo organizačne aj mimo rámec ústavu, sa pod vedením najmä Elly Sekaninovej pracovalo na päťzväzkovom *Vel'kom rusko-slovenskom* a šesťzväzkovom *Vel'kom slovensko-ruskom slovníku*. Sú to najväčšie prekladové slovníky, aké kedy vyšli na Slovensku. Treba pripomenúť, že v slovanskom svete je známy pojem bratislavskej lexikografickej školy. Kolektív pracovníkov ústavu pod vedením Gejzu Horáka vypracoval aj veľmi potrebný *Česko-slovenský slovník*, ktorý vyšiel vo dvoch vydaniach

Jednou z hlavných úloh ústavu bolo od začiatku, pravdaže, aj vypracovanie a vydanie kolektívnej vedeckej gramatiky dnešnej spisovnej slovenčiny. V roku 1966 vyšla pod vedením Jozefa Ružičku *Morfológia slovenského jazyka* v rozsahu takmer 900 strán. Je to reprezentatívne dielo slovenskej jazykovedy, ktoré vo svojom čase predstavovalo špičku európskeho gramatického výskumu. Ďalšou podobnou prácou mala byť akademická *Syntax slovenského jazyka*. Napriek tomu, že práce na tomto dôležitom diele slovenského akademického výskumu sa už dvakrát naplno rozbegli, syntaktické dielo akademického typu v slovenskej jazykovede doteraz chýba. V posledných rokoch sa však zbierajú sily na nový sústredený pokus splniť túto úlohu. Dúfame, že nám vyjde ono staré: do tretice všetko dobré.

Oddelenie dejín slovenčiny sa od svojho vzniku sústreďovalo na vypracovanie a vydanie *Historického slovníka slovenského jazyka*. Dodnes pod vedením Milana Majtána vyšlo päť zväzkov Historického slovníka slovenského jazyka, v ktorých sa spracúva slovná zásoba 15. až 18. storočia, vlastné mená dokonca od 11. storočia. Súčasťou výskumu oddelenia dejín slovenčiny je aj onomastický výskum, ktorý po Vincentovi Blanárovi takisto vedie Milan Majtán. Práca na uvedenom úseku sa odráža okrem iného aj v usporiadaní šiestnástich slovanských onomastických konferencií.

Ďalším zo základných diel o slovenčine je *Atlas slovenského jazyka*, ktorý vznikol po rozsiahlom celoslovenskom terénnom výskume, organizovanom od r. 1947. Vyšiel v rokoch 1968 - 1984 v štyroch dieloch a ôsmich zväzkoch, poskytujúc domácim i zahraničným záujemcom skutočne podrobný prehľad o nárečovej diferenciacii slovenčiny, ktorá je tým povestná. Hlavnou úlohou nárečového oddelenia je teraz príprava viacdielneho *Slovníka slovenských nárečí*, hotový je zatiaľ prvý zväzok. V dialektologickom oddelení sa zároveň pokračuje v práci, resp. spolupráci na troch veľkých medzinárodných atlasových projektoch, a to na *Slovanskom jazykovom atlase*, na *Celokarpatskom dialektologickom atlase* a na *Európskom jazykovom atlase*.

Pionierskym činom moderného slovákistického výskumu bola kolektívna monografia *Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny*, v ktorej sa autorom pod vedením Jána Hereckého, Kláry Buzássyovej a Jána Bosáka podarilo vystihnúť a podrobne opísať vývinové tendencie a procesy v slovenčine do 90. rokov 20. storočia.

Strategickou úlohou ústavu, ku ktorej sa zaviazal takisto veľmi dávno, je styk s verejnosťou v rámci jazykovej poradne ústavu. Medzi povinnosti ústavu patria aj popularizačné aktivity, prednášky a besedy v redakciách, vydavateľstvách, v televízii, v rozhlase a v školách. Naši pracovníci nechýbajú ani v poradných orgánoch vlády, v terminologických komisiách štátnej správy a venujú sa aj jazykovej a terminologickej

úprave zákonov a vyhlášok. Za významný výsledok práce ústavu treba označiť ďalej vydanie troch desiatok terminologických slovníkov z jednotlivých vedných oblastí, napr. jazykovedy, botaniky, farmácie, šachu, železníc atď., čo pod vedením Jána Hereckého v značnej miere prispelo k ustáleniu slovenskej odbornej terminológie.

V ústave pracuje oddávna telefonická a listová jazyková poradňa, novšie sa však vykonáva aj prostredníctvom elektronickej pošty. Konfrontačne sa tu študovala a študuje najmä slovenčina a čeština, slovenčina a ruština, slovenčina a maďarčina, ale venovala a venuje sa pozornosť aj nemčine, latinčine, poľštine, ukrajinčine, rómčine, angličtine, francúzštine, esperantu, a dokonca starogréčtine. S veľkým úžitkom spolupracujeme s prekladateľmi, najmä so Slovenskou spoločnosťou prekladateľov odbornej literatúry, na pôde ústavu vznikli aj prekladové diela ocenené najvyššími poctami (preklad diela Umberta Eca a Wilhelma von Humboldta).

Pracovníci Jazykovedného ústavu ako autori a spoluautori pripravili veľké množstvo učebníc a učebných textov z oblasti slovenského jazyka pre základné, stredné, ale aj vysoké školstvo, a to najmä v rokoch po založení Slovenskej akadémie vied, keď takéto príručky najviac chýbali. Sporadicky sa však danej činnosti podľa potreby venujú aj dnes. Od začiatku 50. rokov sa sústredená pozornosť venuje i jazykovednej dokumentácii, ktorá závažným spôsobom zvyšuje efektívnosť vedeckej práce. Najmä vďaka nedávno zosnulému Ladislavovi Dvončovi je jazykoveda azda najlepšie bibliograficky zachytenou spoločenskovednou disciplínou na Slovensku.

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV v čase svojej doterajšej šesťdesiatročnej existencie zorganizoval alebo spoluzorganizoval početné domáce i medzinárodné vedecké konferencie, sympóziá, kolokviá a rozličné iné podobné podujatia (presný počet: 96), na ktorých sa riešili aktuálne otázky slovenskej, slovanskej a všeobecnej jazykovedy v súčasnej i historickej perspektíve. Boli to podujatia lexikografické, resp. lexikologicko-lexikografické, gramatické, onomastické, historické, štylistické, konferencie o spisovnom jazyku a jazykovej kultúre, novšie korpusové atď., vedľa ktorých majú špecifické miesto medzinárodné kolokviá mladých jazykovedcov s európskym ohlasom organizované Mirou Nábélkovou. Ústav spolupracuje s vedeckými pracoviskami najmä v Česku, Bulharsku, Nemecku, Poľsku, Rusku, USA, má spoluúčasť na medzinárodných projektoch najmä v Nemecku, Rakúsku a Francúzsku. Dá sa povedať, že sa čoraz viac otvára svetu.

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV má viacero publikačných orgánov, o pravidelné vydávanie ktorých sa starajú interní pracovníci ústavu v spolupráci s ďalšími odborníkmi z niektorých iných inštitúcií. Je to *Slovenská reč*, *Jazykovedný časopis* a *Kultúra slova*, predtým *Slavica Slovaca*. Vychádzal aj časopis *Slovenské odborné názvoslovie* a *Československý terminologický časopis*. Ústav však okrem toho vydával a vydáva aj dôležité neperiodické zborníky: *Jazykovedné štúdie*, *Sociolinguistica Slovaca*, zborník pre zahraničné fórum s príspevkami vo svetových jazykoch *Recueil linguistique de Bratislava* a iné. Pri plnení úloh sa, pravdaže, neobíde ani bez spolupráce s pracoviskami SAV, s univerzitami, s ministerstvami, najmä s Ministerstvom kultúry a školstva, ale aj s mnohými ďalšími inštitúciami: Slovenským ústavom technickej normalizácie, Ústavom geodézie, kartografie a katastra SR, vydavateľstvom Veda, s Maticou slovenskou atď.

Archívy hovoria, že nie všetky plány ústavu sa podarilo splniť. Zo starých neuskutočnených projektov spomeňme napr. úlohu pripraviť autorský slovník Martina Kukučina, Veľký slovensko-nemecký a nemecko-slovenský slovník, Veľký frazeologický slovník slovenčiny, Historicko-etymologický slovník slovenčiny, akademické vydanie Štúrovej Náuky reči slovenskej a pod. Štúrovu Náuku práve vydávame, Historický slovník je pred dokončením a takisto príprava Stručného etymologického slovníka sa chýli ku koncu. Hoci úloh, ktoré na nás čakajú nie je málo, možno konštatovať, že „máme mnoho snov a postupne ich aj uskutočňujeme“. Všetkým, čo sa pričínili o spoločné výsledky ústavu, nech to bolo v ktorejkoľvek fáze jeho fungovania a nech to bolo na ktoromkoľvek poli, patrí vďaka. Pravdaže, do budúcnosti aj tým, ktorí budú vo výskume kontinuálne pokračovať na prospech slovenského jazyka, slovenskej vedy o jazyku i jeho nositeľov – príslušníkov slovenského národa.

Slavomír Ondrejovič

PREDMET A METÓDY SOCIOLINGVISTIKY

Sociolingvistika je nielen pomerne mladá vedná disciplína, ktorá vznikla na pomedzí lingvistiky, sociológie, etnológie, antropológie, sociálnej psychológie, príp. i ďalších vied, zaoberajúca sa vzťahom medzi jazykom a spoločnosťou, ale je to aj „vedecký svetonázor“, morálka, spôsob myslenia a možno aj spôsob života. Dobrým príkladom, reálne potvrdzujúcim túto tézu, je situácia jazykovednej komunity na Slovensku. Napriek jednote, ktorá sa v tejto súvislosti občas proklamuje („všetkým nám ide o to isté“), je tu rozdielny („sociolingvistický“ a „nesociolingvistický“) prístup k jazyku v rôznych skupinách iba ťažko prehliadnuteľný. Nezdá sa však, že to treba považovať za ne-

jakú veľkú tragédiu. Veď invenčné riešenia, o ktoré vo vede ide predovšetkým, sa zväčša nerodia z konsenzu, ale v danom okamihu skôr z konkurencie názorov, možno aj z nesúhlasu. Nejde teda o jednotu za každú cenu, lebo podstatou oného, v úplnosti nikdy neuchopiteľného poznania z komunikácie, je práve pluralita.

Sociolingvistika vznikala v tápaní, v neistých pokusoch spojiť jazykové správanie a spoločenské podmienky, za ktorých toto správanie prebiehalo a prebieha, a vysvetliť ich súvislosti. Začiatok uvedeného sociolingvistického nasadenia sa kladie do obdobia 60. rokov, pričom sociolingvistika vznikla v rovnakom čase v Spojených štátoch amerických i v Európe. Ale 60. roky sú začiatkom sociolingvisticky zameraného výskumu aj u nás (!). Je to ďalší príklad na to, že mnohé procesy, resp. výskumné programy sa v našej lingvistike naštartovali „načas“, že sme v mnohých oblastiach držali krok s vývinom jazykovedného myslenia aj inde vo svete, no žiaľ, vo viacerých oblastiach sa sľubný rozbeh spomalil, neraz až zabrzdil. Ak v 60. rokoch projekt *Výskum hovorenej podoby spisovnej slovenčiny* predstavoval prvotriedny výhľad a šancu na úspešné napredovanie v bádani aj týmto smerom, dnes je zrejmé, že sa nielen nepodarilo v danej disciplíne udržať nasadené tempo, ale „odovzdávka“ sociolingvistického štafetového kolíka sa slovenskej jazykovede absolútne nevydarila. V dôsledku toho vznikla strata drahocenných okamihov. Súčasná sociolingvistika na Slovensku nadväzuje od prelomu 80. – 90. rokov na túto tradíciu, zároveň sa však inšpiruje podľa svojich možností aj vývinom svetového lingvistického myslenia, ako aj „spoločenskou objednávkou“. Predovšetkým je to tzv. komunikačno-pragmatický obrat v jazykovede, s ktorým sa slovenská lingvistika potrebuje vyrovnat' i postaviť tvárou v tvár aj vo svojich aplikačných dosahoch priamejšie než doteraz.

Aktuálny je výskum bilingvizmu, resp. multilingvizmu i výskum jazykových kontaktov, urbánnych jazykovo-komunikačných variantov, variačná lingvistika aj s jej historickými a sociálno-dialektologickými dimenziami, etnografia komunikácie, interkultúrna komunikačná analýza či kultúrnoantropologický výskum jazyka. Dôležitou súčasťou týchto prúdov je aj výskum v oblasti jazykovej kultúry a jazykového plánovania alebo novšie tzv. jazykovej korekcie a jazykového manažmentu, konštituovanie jazykov a ich štandardizácia, jazyková legislatíva, ďalej napr. skúmanie jazykových bariér, napájajúce sa najmä na teóriu limitovaného a vypracovaného kódu, tzv. sociolingvistika minorít, pragmatické smery ako napr. teória rečových aktov, analýza diskurzu a konverzácie (predovšetkým etnometodologicky orientovaná konverzáčná analýza), výskumy komunikačnej kompetencie, postojov k varietám, typológie jazykových spoločenstiev (napr. diglosia), komunikácie v inštitúciách (v škole, v štátnej správe, v závodoch a pod.), v elektronických médiách a v tlači, ideologické aspekty jazyka, jazyk v politike i sama jazyková politika, výskum procesov zachovania jazykov, ich zanikania či revitalizácie, teórie

záchrany ohrozených jazykov, eventuálne aj teórie jazykového imperializmu, problémy medzinárodnej komunikácie a medzinárodných jazykov, ako aj kreolistika a pod.

Ján Sabol

SYMETRIA A ASYMETRIA SLABIČNEJ A MORFEMATICKEJ STRUKTÚRY

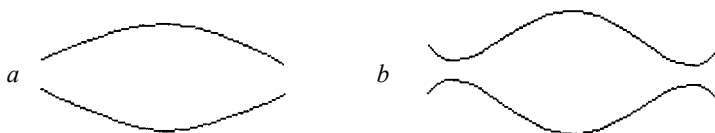
1. Súčinnosť a protipohyb (reláciu symetrie a asymetrie) formových a obsahových zložiek jazykových jednotiek - ako dôsledok arbitrárnosti (ikonicko-symbolický znakový princíp posilňuje symetriu) medzi materiálou stránkou jazykového znaku a denotátom (resp. denotátom „přefiltrovaným“ ideálnym obsahom znaku) – možno pozorovať aj vo vzťahu slabiky ako základnej jednotky súvislej fónickej reči a morfémy ako najmenšej vydeliteľnej časti slova alebo slovného tvaru, ktorá je nositeľom elementárneho alebo komplexného významu. Z toho vyplývajúce poznanie o symbióze výrazovej (fónickej) a významovej zložky v jazyku možno využiť ako jedno zo základných kritérií na určenie hraníc slabiky: v prípade, keď hranica slabiky nie je v zásadnom rozpore s hranicou morfémy, možno slabičnú hranicu určiť na morfematickom švíku.

2. Osobitným prejavom vzťahu slabiky a morfémy v jazykovom vývine sú prípady, keď pri „úprave“ štruktúry slabiky nastáva i perintegrácia, či oslabenie alebo strata (pôvodnej) morfematickej hranice aj ako dôsledok oslabenia či straty pôvodnej sémantickej motivácie (paralelne tu možno uvažovať o vzťahu slovotvornej motivácie a lexikálneho významu slova). Pravda, táto „úprava“ slabičnej štruktúry slova musí vyhovovať aj jeho významovým zložkám; obrazne by sa to dalo sformulovať aj tak, že morfematická stavba – pri „pohybe“ svojej sémy (sém) – dokonca zavše ponúka slabike takú možnosť „modifikácie“.

3. Vzťah slabičnej a morfematickej štruktúry slova a tvaru sa osobitným spôsobom rozvrstvoval v praslovančine a v období rozpadu jej slabiky. V slovanskej morfológii pred zánikom a vokalizáciou jerov spájanie morfémy v ohýbaní a pri derivácii bolo v podstate rovnaké: tvarotvorný a slovotvorný základ sa končil na konsonant a relačná morféma a slovotvorný formant sa začínali na vokál, alebo pozostávali z vokálu. V stavbe praslovankej slabiky ostatného obdobia sa uplatňovali dve zákonitosti: a) princíp slabičného synharmonizmu (vzhľadom na protiklad tvrdosť – mäkkosť konsonanticko-vokálnych zložiek slabiky; slabika sa hodnotila ako celok buď ako tvrdá, alebo ako mäkká), b) princíp otvorenosti slabík (slabika – okrem výnimiek – sa kon-

čila na sonantu). Po zániku a vokalizácii jerov sa mnohé otvorené slabiky zmenili na zatvorené (končiace na nesonantu). Touto zmenou sa vo vzťahu morfémy a slabiky posilnila symetria (teda aj možnosť využiť morfematickú hranicu na určenie slabičného rozhrania - pozri 1.). Porov. **dobъ* > *dub* (slab. *dǫ-bъ*, *dub*; morf. *dǫb-ъ*, *dub-ř*), **synъ* > *syn* (slab. *sy-nъ*, *syn*; morf. *syn-ъ*, *syn-ř*), **ročьka* > *rúčka* (slab. *ro-čь-ka*, *rúč-ka*; morf. *roč-ьk-a*, *rúč-k-a*) a pod.

3.1. Po rozpade praslovanskej slabiky si jednotlivé slovanské jazyky začínajú kreovať jeden z dvoch základných slabičných typologických modelov, ktoré sme nazvali a) „oko“ a b) „rybka“ (Sabol, J.: *Slovenská slabika. Náčrt problematiky*. In: *Studia Academica Slovaca*, 23, 1994):

Tieto modely vychádzajú z možnosti konfigurácie fónických prvkov diferencovaných podľa stupňa sonority (od minima po maximum; ako relevantné sa tu ukazujú tri skupiny fónických prvkov: vokály – sonanty, šumové spoluhlásky – nesonanty, sonórne spoluhlásky – nesonanty aj sonanty).

Slovenčina historicky uplatnila a aj dnes jednoznačne realizuje model *a* („oko“): na začiatkoch prvých slabík slov (a teda aj v striktúre slabiky vôbec) sa napr. neuplatňuje poradie sonóra + šumová spoluhláska + sonanta a na konci posledných slabík slov sa nevyskytuje „zrkadlové“ poradie sonanta + šumová spoluhláska + sonóra – na rozdiel napr. od češtiny či poľštiny, v ktorých sa uplatňuje slabičný model *b* („rybka“; porov. češ. *mše*, *lhát*, *lpít/lpět*, *rčení*, *rdesno*, *rzivět* – *vitr*; *Petr*, *padl*, *sedm*; v koncovej pozícii slova ide o slabičné sonóry; poľ. *łśniący*, *msza*, *mściwy*, *rdza*). Slovenčina teda vylučuje kombinácie foném, pri ktorých vznikajú tzv. pobočné slabiky, slabiky s vedľajším vrcholom zvučnosti (mohli by sme ich nazvať sylaboidmi); tieto kombinácie sa v histórii slovenčiny upravovali na slabičný model „oko“. Pripomíname, že uvedené typologické „modely“ slabík treba brať do úvahy aj pri hľadaní slabičného rozhrania vnútri slova, v intersonantickej pozícii v konkrétnych jazykových systémoch.

4. Preskupenie slabičnej a morfematickej štruktúry ako jeden z univerzálnych parametrov relácie formy a obsahu v jazyku vôbec sa žiada pozorovať na diferencovaných stupňoch vzťahu jednotlivého a všeobecného pri fónických jednotkách aj ako prejav ich paradigmatickej a syntagmatickej organizovanosti; možno ich interpretovať aj ako simultánno-sukcesívne („vertikálno-horizontálne“), fónické „priesečníky“ v stavbe slabiky a morfémy (vrátane nulových útvarov pri morfematickej štruktúre), ale – inkluzívne – aj v slovách a tvaroch.

Pri našich analýzach pracujeme s tromi diferencovanými „hladinami“ vzťahu jednotlivého a všeobecného (fóna, fonéma, morfofonéma) podľa syntetickej fonologickej teórie.

4.1. Na pozadí vzťahu slabičnej a morfematickej štruktúry možno v slovenčine preukazne sledovať napríklad fungovanie kvantity, suprasegmentálneho javu s fonologicko-dištingtívnou funkciou, ktorý prepája slabiku ako jednotku formovej sústavy a morfému ako prvok obsahového pásma jazykového systému, a to „recipročne“: v progresívnom i regresívnom smere. Dlhá sonanta v stavbe slova a tvaru funguje ako spojivo medzi slabičnou a morfematickou štruktúrou, je teda „bifunkčná“.

5. Pri slabičnej a morfematickej segmentácii slov a tvarov možno pozorovať uvedený vzťah symetrie a asymetrie ako „odozvy“ dvoch základných semiotických princípov v jazykovej sústave: ikonicko-symbolického a arbitrárneho. Vzhľadom na to, že slabičná segmentácia významových prvkov je založená predovšetkým na zvukových vlastnostiach (artikulačných, akustických a percepčných) a morfematická segmentácia na zisťovaní najmenších bilaterálnych (výrazovo-významových) segmentov jazyka, sú slabičné hranice „po-hyblivejšie“ a hranice morfému jednoznačnejšie. Uzlovým bodom komparácie vzťahu symetrie a asymetrie vo fónickom zložení slabík a morfému je teda identifikovanie slabičného rozhrania.

5.1. Kritériá na určovanie slabičnej hranice vymedzujeme takto: (1) typologický model slabiky a prirodzenosť slabičnej štruktúry, (2) symbióza výrazovej a významovej zložky v štruktúre slova a tvaru, (3) Kurylowiczovo pravidlo doplnené o (3.) frekvenčné zistenia spoluhláskových kombinácií v iniciálnej a finálnej pozícii slova, (4) Paulinyho zistenia o sile slabičných „zvarov“, (5) fakty transgresívnosti konsonantov a súbežnej koartikulácie striktúrnych, resp. striktúrno-apertúrnych zložiek slabiky, (6) Hálovo vymedzenie miesta „najužšej“ striktúry. Po takto vymedzených slabičných hraniciach možno pri uplatnení metodologických východísk syntetickej fonologickej teórie systémovo, exaktne a vyčerpávajúco vymedziť vzťah symetrie a asymetrie medzi slabičnou a morfematickou štruktúrou.

Ján Sabol

SLABIČNÝ ARCHETYP ALEBO SYNTAGMATICKÁ A PARADIGMATICKÁ OS JAZYKA

1. Pri uvažovaní o semiotickom obraze sveta možno vysloviť tézu o homeostáze dvoch základných semiotických princípov – ikonicko-symbolického a arbitrárneho. Na pozadí týchto dvoch znakových sústav dajú sa vymedziť

binárne opozície v jazykovom systéme, rozhodujúcim spôsobom usmerňujúce štruktúrovanie a funkciu jeho prvkov: motivovanosť – nemotivovanosť, selekcia – kompozícia, asociatívnosť – lineárnosť, metaforickosť – metonymickosť, simultánnosť – sukcesívnosť a i. Uvedené opozície, v ktorých sa prejavuje súčinnosť a protipohyb ikonicko-symbolického a arbitrárneho princípu, „tieňujú“ aj binárny protiklad paradigmatickosť (utvárajúcu na základe asociatívnosti štruktúru príslušného systému; porov. paradigmatické vzťahy foném) proti syntagmatickosti (linearity, horizontalite; porov. stvárnňovanie fonetických korelátov foném v aktuálnej realizácii reči).

2. Protiklad ikonicko-symbolického a arbitrárneho znakového princípu sa prejavuje aj v kooperácii a protipôsobení (relácia symetrie a asymetrie) formových a obsahových zložiek jazykových jednotiek. Najmenšou jazykovou plochou, na ktorej možno pozorovať reláciu formy a obsahu, je vzťah slabiky ako základnej jednotky súvislej fónickej reči a morfémy ako najmenšej vydeliteľnej časti slova alebo slovného tvaru, ktorá je nositeľom elementárneho alebo komplexného významu. Vzťah paradigmatického a syntagmatického organizovania jazykových jednotiek však nepredpokladá nevyhnutnú súčinnosť formových a obsahových jednotiek. Možno ho – najmä na pozadí simultánnosti a sukcesívnosti – pozorovať a) vo formových jednotkách, b) v sémantických jednotkách, c) v dialektickej jednote formových a obsahových prvkov.

3. V štruktúre slabiky sa paradigmatické a syntagmatické vzťahy realizujú už pri základnej konfigurácii dvoch prvkov – nesonanty a sonanty (CV), ktorá je východiskovým štruktúrovaním jej prirodzených (artikulačno-akusticko-percepčných) fáz: prechodu artikulačných orgánov zo stavu striktúry do stavu apertúry a prechodu od neznenia hlasu k jeho zazneniu (z percepčného hľadiska treba zdôrazniť dôležitosť sktriktúrnej fázy – slabiku vnímame tým jednoznačnejšie, čím je foneticky presnejšie vykreslená jej počiatková fáza, striktúra, praetúra, iniciála). Tento slabičný archetyp realizuje jednotu konsonantickej a vokalickej fázy v štruktúre slabiky ako najtesnejšie možné prepojenie paradigmatickej a syntagmatickej osi jazyka; väzba konsonantu a vokálu v štruktúre slabiky je najsilnejším spojením fónických prvkov zintenzívneným realizáciou tranzientov v prechodnom pásme striktúrneho konsonantu a apertúrneho vokálu. Tento paradigmaticko-syntagmatický nukleus jazyka je „predobrazom“ organizovanosti všetkých jazykových prvkov; na najvyššej úrovni ide o najvlastnejšie parametre štýlu: selekcie a kompozície, ktoré dominantne ohlášajú hľadisko percipienta (os paradigmatickosti, asociatívnosti, simultánnosti – ikonicko-symbolický znakový princíp), resp. dominantne hľadisko expedienta (os syntagmatickosti, linearity, sukcesívnosti – arbitrárny znakový princíp). Aj prítomnosť expedienta a percipienta v komunikačnom oblúku jazyka/textu – ktorú takto predikuje jednota paradigmatickej a syntagmatickej organizácie prvkov už v slabičnom archetype – vedie k rovnováhe, homeostáze oboch základných semiotických princípov.

Matej Považaj

JAZYKOVÁ KULTÚRA NA SLOVENSKU NA ZAČIATKU 3. TISÍCRÓCIA

1. Na konferencii o kultúre spisovnej slovenčiny v roku 1966 v Smoleniciach sa pojem a termín *jazyková kultúra* vymedzil ako stav jazyka, do akej miery vyhovuje požiadavkám, ktoré sa kladú na spisovný jazyk, t. j. vypracovanosť jazyka, ďalej ako cieľavedomá starostlivosť o vypracovanosť jazyka, t. j. cibrenie jazyka, ako úroveň písomného a ústneho jazykového dorozumievania, t. j. úroveň jazykovej praxe, a ako cieľavedomá starostlivosť o jazykovú prax, t. j. jazyková výchova (porov. Ružička, 1967, s. 9). Podobné vymedzenie je aj v Encyklopédii jazykovedy z r. 1993. Tu sa ďalej uvádza, že cieľom činnosti v oblasti jazykovej kultúry je „mať rozvinutý, bohatý a štylisticky diferencovaný repertoár výrazových prostriedkov, najmä lexikálnych a syntaktických (t. j. kultivovaný spisovný jazyk), a dosiahnuť u používateľov dobré poznanie jazyka a primerané využívanie jeho prostriedkov v jazykových prejavoch, t. j. kultivovanú jazykovú prax“ (s. 203).

2. Predpokladom vysokej úrovne jazykovej kultúry je celkový stav jazyka z hľadiska jeho schopnosti plniť spoločenské aj individuálne komunikačné potreby, poznanie jazykovej normy a jej zacytenie v normatívnych, resp. kodifikačných príručkách. O stave nášho spisovného jazyka sa neraz konštatovalo, že spisovná slovenčina ako základná, vypracovaná, štylisticky diferencovaná a kodifikovaná forma nášho národného jazyka, jej slovná zásoba a gramatická stavba vyhovujú komunikačným potrebám v každej oblasti súkromného i verejného styku a dorozumievania. Ďalším predpokladom vysokej úrovne jazykovej kultúry je poznanie normy spisovného jazyka. Normu spisovného jazyka chápeme „ako poznanú a realizovanú časť jazykového systému, ako súhrn zákonitostí a prostriedkov vlastných spisovnému jazyku a prijímaných daným jazykovým spoločenstvom v istom období ako záväzných, ako stav jazykovej štruktúry v živom spisovnom úze, resp. v jazykovom povedomí jazykovo vzdelaných nositeľov národného jazyka“ (Považaj, 1997, s. 129). Pri norme uznávame jej pružnú stabilitu, variantnosť a dynamickosť. Prameňom poznávania normy spisovného jazyka je „vedome spisovná jazyková prax ovplyvňovaná dobrým jazykovým povedomím tých jazykovo vzdelaných nositeľov spisovného jazyka, ktorí si ho pestujú v kontakte s kultivovanou jazykovou praxou iných“ (tamže, s. 130).

Norma spisovného jazyka sa zachytáva v normatívnych, resp. kodifikačných príručkách. *Kodifikácia spisovného jazyka* v súčasnosti je inštitucionalizované zacytenie normy spisovného jazyka v kodifikačných príručkách, ktoré má záväznú platnosť pri komunikácii v spisovnom jazyku predovšetkým vo verejnom styku. Jazyková kodifikácia umožňuje používateľom spisovného ja-

zyka poznávať a osvojovať si normu spisovného jazyka, stáva sa regulatívom vo verejnej komunikácii vo vymedzených sférach používania spisovného jazyka a v jazykovej výchove.

3. Súčasný stav verejných jazykových prejavov z hľadiska dodržiavania požiadaviek na jazykovú kultúru, ktoré sú realizované v spisovnom jazyku, alebo takých, ktoré by mali byť realizované v spisovnej slovenčine, na rozdiel od niektorých iných autorov by sme stručne charakterizovali ako neuspokojujúci. K takémuto hodnoteniu nás vedie to, že popri verejných jazykových prejavov, s ktorými z hľadiska jazykovej kultúry možno vysloviť úplnú spokojnosť a ktoré by sa mohli stať vzorom pre iných používateľov spisovného jazyka, môžeme sa stretnúť aj s mnohými verejnými prejavmi, ktoré nezodpovedajú kritériám kladeným na jazykovú kultúru, na komunikáciu v spisovnom jazyku.

Jazyková kultúra v širšom zmysle, azda presnejšie kultúra jazyka, či kultúra reči, nie je iba rešpektovanie platnej normy a kodifikácie v oblasti slovnej zásoby, morfológie, pravopisu, výslovnosti či syntaxe, ale aj rešpektovanie štýlovej a stylistickej primeranosti podľa komunikačných sfér, jasné a logické formulovanie zverejňovaných myšlienok, vhodný výber lexikálnych prostriedkov z hľadiska komunikačného zámeru či rešpektovanie etických noriem v rečovej komunikácii.

4. V súčasnosti existujú dve výraznejšie vyhranené skupiny jazykovedcov, ale aj používateľov jazyka, ktoré rozličným spôsobom posudzujú súčasný stav teórie spisovného jazyka, jazykovej kultúry a jazykovej praxe. Jedna skupina vyslovuje nespokojnosť so súčasným stavom jazykovej kultúry, so súčasným stavom používania spisovného jazyka v rámci verejnej komunikácie. Druhá skupina má opačný názor. Takéto rozličné postoje vyplývajú aj z rozličného pohľadu na postavenie jazykového systému, na funkciu jazykovej normy, na kodifikáciu a jej záväznosť a na postavenie úzu vo vzťahu k norme, kodifikácii a systému. Zástupcovia druhej skupiny majú isté výhrady k prílišnému vyzdvihovaniu systému a zdôrazňovaniu systémovosti a – zjednodušene povedané – stotožňujú úzus s jazykovou normou. Vyslovujú nespokojnosť s tým, že sa v kodifikácii nedostatočne odráža jazykový úzus. Akceptovaním všetkého, čo sa vyskytuje v jazykovom úze, stierali by sa však rozdiely medzi jednotlivými existenčnými formami národného jazyka a jazyk by sa nivelizoval.

5. Pri pozornom sledovaní jazykových prejavov v elektronických médiách si možno všimnúť, že sa v nich nie vždy v dostatočnej miere rešpektujú zásady jazykovej kultúry, nerešpektuje sa norma spisovného jazyka ani platná kodifikácia. Z rozhlasu a televízie nemusí znieť iba spisovná slovenčina. Sú isté typy relácií, v ktorých sa môžu využívať prostriedky z rozličných útvarov národného jazyka, sú však typy relácií, v ktorých by sa jednoznačne mala uplatňovať spisovná forma národného jazyka, t. j. spisovná slovenčina, v stylisticky neutrálnej podobe.

6. Nie v každom elektronickom médiu sa dostatočná pozornosť venuje prejavom moderátorov a redaktorov z výslovnostnej stránky. Nerešpektuje sa nielen mäkká výslovnosť spoluhlásky *l'*, ale často alebo takmer vôbec už ani mäkká výslovnosť spoluhlások *d', t', ň*, a to nielen v slabikách *de, te, ne, di, ti, ni* a v slabikách s dvojhláskami *ia, ie, iu*, ale ani v iných pozíciách, napr. [*vla-ni, dane, vo zvolene, nepriaznivo, cvičenia, potvrdil, najmenej, sedemdesiat, vlnajší, zdanovania*], namiesto [*vlaňi, daňe, vo zvol'eňe, ňepriazňivo, cviče-nia, potvd'il, najmenej, sed'emďesiat, vlnajší, zdaňovaňia*]. Často sa možno stretnúť aj s nerešpektovaním pravidiel o znelostnej asimilácii, s nerešpektovaním náležitej melódie, s takzvanou spevavou melódiou, s neodôvodnenou expresivizáciou vecných informačných faktov, s nadmernou hlasovou intenziou prejavu v spravodajských reláciách atď.

7. V súčasnosti sme svedkami veľkého prílevu anglicizmov, ich používania v rozličných komunikačných sférach, čo nie je len problém slovenčiny, ale aj iných jazykov. Anglicizmy sa uplatňujú v rozličných oblastiach. Spisovná slovenčina patrí medzi jazyky, ktoré pri rozvíjaní slovnej zásoby využívajú nielen domáce zdroje, ale v prípade potreby si vypomáhajú aj prevzatými slovami. Možno sa o tom presvedčiť v našich výkladových slovníkoch, v terminologických slovníkoch, pri sledovaní reči odborníkov z rozličných odborov, pri sledovaní športovej terminológie, pri čítaní vedeckej aj popularizačnej literatúry atď., no predovšetkým v slovníkoch cudzích slov. Neznačí to však, že pri preberaní slov z iných jazykov a takisto ani z angličtiny by sa malo postupovať nekriticky, že by sa malo preberať všetko, čo počujeme alebo čítame v inojazyčných rečových prejavoch. Preberať je odôvodnené to, čo naozaj nevyhnutne potrebujeme. Preberáme spravidla slová alebo termíny pomenávajúce nové veci alebo javy, ktoré sme dosiaľ nepoznali, na ktorých pomenovanie zatiaľ v slovenčine nemáme vhodný výraz. Aj to však iba vtedy, keby pomenovanie domácimi prostriedkami bolo veľmi zložitú. Nevýhodou preberania slov z iného jazyka je však motivačná nepriezračnosť týchto prostriedkov pre väčšinu používateľov slovenčiny. Nie je vhodné preberať slová z cudzieho jazyka vtedy, keď už máme v slovenčine dávno ustálené a dobre fungujúce domáce pomenovanie. Nie je odôvodnené ani to, ak sa namiesto dávno ustálených podôb slov prevzatých z iných jazykov, napríklad aj z gréčtiny či z latinčiny, pod vplyvom súčasných kontaktov s angličtinou opúšťajú ustálené podoby a nahrádzajú sa podobami ovplyvnenými angličtinou (porov. dávno prevzaté slovo *evalvácia* a v súčasnosti sa presadzujúca podoba *evaluácia*).

8. Pri preberaní väčšiny slov z iných jazykov nastáva proces zdomáčovania, ktorý nie je iba špecifikum slovenčiny, ale prebieha aj v iných jazykoch.. Zdomáčovanie nie je jednorazový akt, ale kratší či dlhší proces závisiaci od formy preberaného slova a od častosti jeho používania v rečovej praxi. Prevzaté slovo sa prispôbuje výslovnostnému a pravopisnému systému preberajúceho jazyka, začleňuje sa do morfológického systému tohto jazyka.

Zdomacňovanie prevzatých slov prebieha rýchlejšie vtedy, keď sa od prevzatých slov tvoria odvodené slová (porov. *lízing*, *lízingový*, najnovšie aj *lízovať*).

9. V praktickej činnosti v oblasti jazykovej kultúry a jazykovej výchovy sa v súčasnosti reaguje na prudký nárast anglicizmov v jazykovej komunikácii upozorňovaním na nefunkčné, neodôvodnené preberanie mnohých anglicizmov do slovnej zásoby slovenčiny. Jazykovú kritiku v tejto oblasti si všímajú niektorí autori a odmietajú ju aj s poukazom na to, že čo sa jazykovým kritikom javí ako nefunkčné, z pragmatického hľadiska sa javí ako funkčné, ako posilnenie napríklad reklamného účinku v názvoch obchodov, výrobkov a pod. J. Dolník v tejto súvislosti v štúdiu *Diferenciácia teórie kultúry spisovnej slovenčiny* konštatuje, že „súčasná tzv. explózia anglicizmov neohrozuje svojbytnosť spisovnej slovenčiny a neznamená ani úpadok jazykovej kultúry Slovákov, ani zníženej úcty k vlastnému jazyku“ (1997, s. 56). Ak sa však pozrieme napríklad na rozširujúce sa vyjadrenia typu *nakupujte v IKEA*, *výrobok od Schwarzkopf*, *dostanete v BILLA*, v ktorých sa narúša náš morfológický systém, dostávajú sa takéto konštatovania do iného svetla.

V tejto súvislosti hodno spomenúť, ako sa pristupuje k problému preberania slov z iných jazykov a aké odporúčania v tomto smere dáva ISO – Medzinárodná organizácia pre normalizáciu, ktorá združuje národné normalizačné organizácie. V norme ISO 704 *Terminologická práca – Princípy a metódy* sa okrem iného uvádza: „Hoci výpožičky z iných jazykov sú akceptovateľnou formou tvorby termínov, uprednostňujeme výrazy národného jazyka pred priamymi výpožičkami“ a ďalej: „Termín má vyhovovať morfológickým, morfológicko-syntaktickým a fonologickým normám príslušného jazyka“.

Lujza Urbancová

BUDÚ SA NA SLOVENSKU TRANSFORMOVAŤ RURÁLNE DIALEKTY NA URBÁNE DIALEKTY?

1. Vzťah sociolingvistiky a dialektológie

Vzťah medzi rurálnymi a urbánymi dialektmi naznačuje aj prítomnosť spojitosti medzi sociolingvistikou a dialektológiou. Kontaktným aj konfliktom oboch disciplín sa venovala pozornosť na stránkach lingvistických časopisov a zborníkov. Po nie vždy pozitívnych prvotných prijatiach sociolingvistiky by sa zdalo, že po vyše 20 rokoch sa budú akceptovať jej výsledky a závery. Vieme, že zatiaľ stále existujú odlišné názorové skupiny. Tento stav je však pre disciplínu prospešný, lebo ju posúva dopredu a núti stále obhajovať dosiahnuté pozície. Slovenská sociolingvistika od začiatku nadväzovala na základné diela svetovej sociolingvistiky a preberala overené metodologické postupy. Tento prístup by sa nemal stotožňovať s nekritickým preberaním z cu-

dziach zdrojov, ale je skôr príkladom spolupráce. V rámci vývinu vedy v európskom a svetovom kontexte bude čoraz viac dochádzať k zblížovaniu prístupov a terminológie, čo však neznamená, že by sme sa mali vzdať národného a domáceho. Presne tak, ako sa to v súvislosti s pokračujúcou globalizáciou zdôrazňuje. Vzťahy medzi sociolingvistikou a dialektológiou netreba dokazovať a deklarovať, existujú aj bez toho, vyplýva to z ich podstaty. Budúcnosť naozaj smeruje k zblížovaniu, aj keď je evidentné, že dialektológia sa bude viac zameriavať na výskum nárečí v zmenenej podobe, konkrétne súčasný stav nárečí, čo ju bude zblížovať so sociolingvistikou.

2. Rurálny a urbánny dialekt

Na označenie urbánneho dialektu sa v slovenských podmienkach používajú termíny jazyk mesta, hovorená podoba jazyka v meste, mestská reč. Z týchto pojmov je podľa našich pozorovaní práve urbánny dialekt najmenej používaný, aj keď ho zatiaľ vnímame ako synonymum k ostatným pojmom (samozrejme, s registrovaním rozdielu medzi mestským jazykom a mestskou rečou). James Milroy (*Language Variation and Change*, Oxford : Blackwell, 1992, s. 100) uvádza, že tradične sa urbánne dialekty nehodnotili ako dialekty. Termín dialekt bol rezervovaný pre rurálne dialekty, ktoré boli vnímané ako pravé. Urbánne dialekty boli považované za nepôvodné, upravené, skomolené. Staršie výskumy, napr. z roku 1927, označovali urbánny dialekt za neúspešnú alebo len čiastočne úspešnú snahu mestských obyvateľov dosiahnuť kompetencie v štandardnom jazyku (v spomínanom výskume to bol jazyk vyššej strednej triedy a vyššej vrstvy). Milroy charakterizuje jazyk mestských obyvateľov, resp. zmeny v ňom, ako pokus vzdialiť sa od niečoho, čo charakterizuje určitú societu.

Výskum regionálnych dialektov ukázal, že izolácia vedie k lingvistickej diferencovanosti, zatiaľ čo miešanie obyvateľstva vytvára jazykovú uniformnosť. To znamená, že štandardný jazyk ako zjednocujúci prvok sa používa vo viacerých komunikačných situáciách a dochádza k nivelizácii dialektov. V niektorých krajinách sa uvažuje až o dedialektizácii (napr. Dánsko). Odpoveď na otázku z názvu je úzko zviazaná s urbanizáciou na Slovensku, ktorá má stúpajúcu tendenciu; v 21. storočí žije viac obyvateľov v mestách ako na vidieku a štatistické údaje o počte obyvateľov miest potvrdzujú smerovanie k výraznej urbanizácii. Na rurálny dialekt vplyva urbánny dialekt cez nositeľov jazyka – je bežné, že obyvatelia cestujú za prácou do miest denne, alebo strávia časť života v meste a vrátia sa na vidiek. Po príchode do nárečového prostredia síce prepnú kód a používajú nárečie, avšak neraz obohatené o vplyvy z urbánneho prostredia. Vážnou vecou je uvedomenie si slova obohacovanie, neuvažujeme o deformácii, ale o obohacovaní.

Pri pozorovaní trendov a procesov smerujúcich k urbanizácii je reálne predpokladať v budúcnosti dedialektizačný proces a šírenie znakov urbánnych dialektov do vidieckeho prostredia.

ANALOGISTICKÝ A ANOMALISTICKÝ PRINCÍP PRI JAZYKOVÝCH KODIFIKÁCIÁCH

1. Protiklad analógie (systémovosti, usporiadanosti, synergie, pravidelnosti) a anomálie (výnimočnosti, neusporiadanosti, entropie, nepravidelnosti) možno napojiť na dva univerzálne semiotické princípy v jazyku: ikonicko-symbolický a arbitrárny a ich jednotky aj vzťahy medzi nimi. Ikonicko-symbolické (motivované) znaky (ako vývinovo staršie) sa vyznačujú symetriou („korešpondenciou“) medzi formou a obsahom (forma je motivovaná vonkajšou skutočnosťou), arbitrárne (nemotivované) znaky charakterizuje (zdedená) symetria, ale aj asymetria („nekorešpondencia“) medzi formou a obsahom (forma nie je motivovaná vonkajšou skutočnosťou); súčinnosť a protipohyb týchto dvoch základných typov znakov – opretých o neurofyziologický základ reči – tvorí jednu zo semiotických podstát jazykovej sústavy.

1.1. Semiotický obraz sveta usmerňuje homeostázu motivovanosti a nemotivovanosti v jazykovom systéme. Na pozadí dvoch základných semiotických princípov možno – popri selekcii a kompozícii (ak vyjdeme z základných „ukazovateľov“ a konštituentov štýlu) – stanoviť ďalšie binárne opozície v jazykovom systéme. Platí pri nich zásada – s ohľadom na príslušný semiotický systém – vzťahu dominantnosti a subdominantnosti, ale aj diferencovaného množinového preskupenia.

1.2. V jednom z základných krokov možno tu vymedziť (prvý príznak sa dominantne uplatňuje v „zóne“ ikonicko-symbolického princípu, pre druhý je dominantným semiotickým pozadím arbitrárny princíp) *asociatívnosť* (napr. pri štýlotvornom procese ide o fázu *selekcie* tematických prvkov) a *lineárnosť* (napr. pri generovaní textu v diferencovaných komunikačných situáciách tento „činiteľ“ garantuje jazykovo-syntaktické „spracovanie“ tematických prvkov; je to teda os *kompozície*). Na pôde asociatívnosti dominantne stojí *metaforický* princíp, realizácia podobnosti, na póle linearity zasa *metonymický* princíp, stváranie prvkov podľa príľahlosti. Tieto opozície ďalej „tieňujú“ binárne protiklady *paradigmatickosť* (utvárajúca na základe asociatívnosti štruktúru príslušného systému; porov. paradigmatické vzťahy foném) proti *syntagmatickosť* (linearite, horizontalite; porov. stváranie fonetických korelátov foném v aktuálnej realizácii reči) a *simultánnosť* (voľný, asociačný princíp spájania prvkov) proti *sukcesívnosti* (tendencia k lineárnemu radeniu prvkov). Simultánne znaky charakterizuje vyšší stupeň ikonicko-symbolických črt, ako to možno pozorovať pri sukcesívnosti. Simultánnosť pomáha kreovať „ikonickosť“ ako (dominantný) znakový princíp *poézie* a sukcesívnosť zasa „arbitrárnosť“ ako (dominantný) znakový princíp *prózy*. Na túto opozíciu sa napája aj syntakticko-konstrukčný protiklad *diskontinuálnosť* – *kontinuálnosť* ako „vznenie“ ho-

rizontálno-vertikálnej štruktúrovanosti poézie a horizontálnej štruktúrovanosti prózy. Uvedené dva základné semiotické princípy v týchto dvoch základných formách literatúry dômyselným spôsobom regulujú aj kooperáciu všeobsiahlych, univerzálnych kategórií – **priestoru a času**. Priestor sa dominantne zrkadlí na ikonicko-symbolickom, „stacionárnom“ pozadí – je to skôr „konštantná“ doména poézie/lyriky; čas sa ťažiskovo prikláňa k arbitrážnej, „dynamickej“ semiotickej štruktúre – hlási sa cezeň skôr „premenlivý“ princíp prózy napr. v makrokompozičnej zóne rozprávania. Súčinnosť týchto kategórií vyúsťuje do chronotopu, „miesta príbehu“, súradníc (viac) sukcesívneho času a (viac) simultánneho priestoru. Na osi asociatívnosti sa v komplexnom komunikačnom oblúku ocitá hľadisko **percipienta**; lineárny, sukcesívny tok jazykových prvkov „rozohráva“ **expedient**.

1.3. Uvedené dva základné semiotické princípy, premietnuté do binárnych opozícií v jazykovej štruktúre (na ktorý možno aplikovať fyzikálnu tézu o deterministickom chaose, pripomínajúcu črtu pružnej stability jazyka) – „tieňuje“ aj opozícia **analogie** (dominantne ikonicko-symbolický princíp) a **anomálie** (dominantne arbitrážny princíp). Analogia usmerňuje stabilitu v jazykovej sústave, anomália zasa jej dynamiku. Pravda, tento protiklad – rovnako ako naznačené binárne opozície – fungujú dialekticky; taktó ich treba aj vedecky interpretovať.

2. Príklon k jednému pólu z tejto opozície vedie k analogistickej, resp. anomalistickej koncepcii opisu (pragmaticky ide zároveň o protiklad „racionálnej“ a „jazykovej“ logiky a o od nej sa odvíjajúceho „reflexívneho“ či „intuitívneho“ hodnotenia jazykových prostriedkov – J. Dolník; v jazykovednom výskume ide o spor „normativistov“ a „sociolingvistov“ – porov. aj súčasnú diskusiu o východiskách a postupoch pri kodifikácii slovenčiny), ale aj kodifikácie spisovného jazyka, premieta sa do typu kodifikátora. Tendencia k homeostáze semiotických princípov (ktorú možno objektívne pozorovať vývinovo aj synchronne) a od nich sa dovíjajúcich binárnych opozícií v jazykovom systéme (a v jeho pragmatickom fungovaní) ponúka predstavu „uváženého“, „komplexného“ jazykového kodifikátora – pravda, vždy cez konkrétnu historickú situáciu a špecifickú externolingválnu sféru – ako „analogistického anomalistu“, resp. „anomalistického analogistu“.

Ján Sabol

OSUDY PROTIKLADU PALATÁLNOSTI – NEPALATÁLNOSTI V SLOVENČINE (TEORETICKO-METODOLOGICKÉ POZNÁMKY)

1. Historické parametre protikladu palatálnosti – nepalatálnosti – rovnako ako všetkých fonologických opozícií dnešnej spisovnej slovenčiny – sa

odvíjajú od praslovanského dedičstva vzťahov medzi fonémami v štruktúre slabiky (s jej prirodzeným „modelovým“ pozadím CV, konsonant/nesonanta + vokál/sonanta) a morfémy. Ide najmä o „echo“ princípu slabičného synharmonizmu (vzhľadom na protiklad tvrdosť – mäkkosť konsonanticko-vokálnych zložiek slabiky; slabika sa hodnotila ako celok buď ako tvrdá, alebo ako mäkká).

2. Na protiklade palatálnosť – nepalatálnosť, prehodnotenom na opozíciu difúznosť – nedifúznosť (v konsonantickom podsysteme) možno pozorovať vývinovú kontinuitu štruktúrovania prvkov v slabike, a to na pozadí dvoch „zdedených“ tendencií: a) progresívneho tlaku konsonantického okolia na vokálnych prvkoch a b) regresívneho tlaku vokálneho okolia na konsonantických prvkoch (na základe zákonitosti definovanej Ľ. Novákom, že v západnej a východnej slovenčine a v juhovýchodnej strednej slovenčine sa historicky realizovala konsonantická mäkkostná korelácia a v severozápadnej strednej slovenčine vokálna mäkkostná korelácia); tu majú svoj prvotný podnet progresívne a regresívne neutralizačné a alternačné zmeny na úrovni foném, ale aj slabík.

3. Protiklad palatálnosť – nepalatálnosť v histórii slovenčiny, ale aj v jeho „ohlasoch“ vo fonologickej a morfológickej sústave dnešnej spisovnej slovenčiny poskytujú aj všeobecnolingvistické teoretické indície, osobitne pri úvahách a) o vzťahu synchronie a diachronie, b) o vzťahu jednotlivého a všeobecného vo zvukových prvkoch, c) o vzťahu formy a obsahu, premietnutého predovšetkým do relácie slabika – morféma, d) o dotyku a prieniku jazykových rovín (predovšetkým vo vzťahu fonologických, morfológických, morfológických a derivatologických teorém definovaných na základe vymedzenia prvkov parciálnych jazykových rovín a vzťahov medzi nimi), e) o centre a periférii (mor)fonologického podsystemu a f) o sociolingvistických faktoroch fungovania fonologických opozícií (osobitne pri protiklade *l – l'*).

4. Stopy po protiklade palatálnosť – nepalatálnosť (v súčasnej slovenčine časť protikladu difúznosť – nedifúznosť pri konsonantickom podsysteme a vo vokálnom podsysteme najmä opozícia kľzavosť – neklzavosť) majú svoje konkrétne vyznenie v neutralizačných a alternačných javoch, pri ktorých sa jednotlivé opozície „osamostatňujú“, čím sa oslabuje systémovosť vzťahov medzi (korelačne zviazanými) členmi príslušných protikladov (špecifiká opozícií *t – t'*, *d – d'*, *n – ň*, *l – l'* a v opačnom poradí; opozície v rámci a-ového timbru proti ostatným vokálnym typom) a medzi ich „priemetmi“ do deklináčnych, konjugačných a derivačných typov. Osobitné miesto v historickom štruktúrovaní opozície palatálnosť – nepalatálnosť patrí spoluhláske *j*, ktorá je archetypovým fókusom tohto protikladu.

Viktor Krupa

IDEÁLNY ALEBO REÁLNY SVETOVÝ JAZYK?

1. Príčiny šírenia jazykov,
2. Ústup latinčiny v stredovekej Európe a posledný pokus oživiť ju,
3. Mimojazykové okolnosti a šírenie jazykov,
4. Angličtina – prvý jazyk v dejinách s nárokom na skutočne celosvetové rozšírenie,
5. Prečo sa nestane svetovým jazykom čínština,
6. Vlastnosti písma a pravopisu,
7. Charakter fonetiky a fonotaktiky,
8. Vysoká miera homonymie,
9. Syntax súvetí a náročnosť na krátkodobú pamäť,
10. Význam slovotvorby,
11. Problém pravopisu v angličtine,
12. Vlastnosti jazyka, ktoré uľahčujú jeho osvojovanie ako druhého jazyka,
13. Dnešná realita globalizácie.

Mária Šimková

SLOVENSKÝ NÁRODNÝ KORPUS

1. Slovenský národný korpus – história a súčasnosť

Historické korene korpusovej lingvistiky ako odboru počítačovej lingvistiky a vyššie matematickej lingvistiky siahajú k sklonku 19. storočia, keď sa začínali zostavovať prvé frekvenčné prehľady svetových jazykov a rozvíjala sa kvantitatívna lingvistika. Na Slovensku sa prvé kroky v tejto oblasti začínajú uskutočňovať v 60. a 70. rokoch 20. storočia (J. Horecký, J. Mistrík), teda v čase, keď vo svete vznikajú prvé elektronické jazykové korpusy. V JÚLEŠ SAV v Bratislave sa tento nový trend zachytil až v 90. rokoch – v súvisi s koncipovaním nového výkladového slovníka slovenčiny vznikol interný korpus obsahujúci predovšetkým lexikografické diela a publicistiku. V r. 2002 bol schválený projekt Budovania Národného korpusu slovenského jazyka a elektronizácie jazykovedného výskumu na Slovensku a začalo sa s budovaním Slovenského národného korpusu.

2. Špecifiká budovania korpusu

Korpus ako elektronická databáza textov má v porovnaní s predchádzajúcimi materiálovými zdrojmi viaceré osobitosti, ktoré vyplývajú z jeho charakteru a cie-

Ťov. Slovenský národný korpus sa plánuje ako všeobecný jednojazyčný korpus písaných textov súčasného slovenského jazyka (1955 – 2005) so zameraním najmä na potreby koncipovania veľkého výkladového slovníka slovenčiny, ale aj ďalších lexikografických a gramatických príručiek. Zloženie a rozsah preto vychádzajú z princípu „čo najviac a čo najrozmanitejších (písaných) textov“.

Prvé korpusy vznikali ako čisté lexikálne databázy bez ďalších lingvistickejých doplnení. V súčasnosti sú lingvistické informácie (externé – bibliografické a štýlovo-žánrové a interné – morfológické, syntaktické, sémantické a pod.) nevyhnutnou súčasťou korpusov – slúžia ďalej najmä na automatizované spracovanie prirodzeného jazyka.

Pri tvorbe korpusu treba brať do úvahy aj potenciálnych používateľov. Môžu to byť bežní používatelia (učitelia, redaktori a pod.), lingvisti (lexikografi, gramatici, sociolingvisti a pod.), odborníci na počítačové spracovanie prirodzeného jazyka. Zloženie korpusu v neposlednom rade ovplyvňujú poskytovatelia textov a dostupnosť textov rôznych štýlov a žánrov.

Slovenský národný korpus zrejme nebude ašpirovať na reprezentatívnosť v ťzkom zmysle slova, bude sa však usilovať o vyváženosť tak, aby obsahoval

- jednu tretinu publicistických textov
- jednu tretinu umeleckých textov
- jednu tretinu odborných a populárno-náučných textov. Posledné dve skupiny by mali obsahovať po jednej tretine prekladov.

3. Možnosti využitia Slovenského národného korpusu

Korpusová lingvistika

Odbor (počítačovej) lingvistiky, ktorého predmetom sú jazykové fenomény zisťované na základe korpusov, teda na veľkom množstve reálnych textov, v ktorých sa slová a jazykové javy nachádzajú v prirodzených kontextoch. Na základe analýzy korpusových textov sa overujú doterajšie lingvistické teórie a môžu vzniknúť nové hypotézy a teórie. Najvýznamnejšou aplikačnou zložkou je lexikografické využitie: veľa korpusov sa budovalo a buduje na podporu tvorby slovníkov a lexikografi sú v súčasnosti azda najčastejšími používateľmi korpusov.

Počítačové spracovanie prirodzeného jazyka

Niektoré výsledky zo spracovania korpusov, ako sú zoznamy slov, spoločné výskyty slov (kolokácie), frekvencia slov atď., sa používajú aj v nelingvistickejých aplikáciách. Sem patria napr. systémy na spracovanie textov (automatická kontrola pravopisu či gramatiky, strojový preklad textov), systémy na rozpoznávanie reči atď.

Výučba jazykov

Korpus môže byť dobrým zdrojom fráz a viet potrebných pri výučbe cudzieho, ale aj materinského jazyka. Učebný počítačový program môže obsahovať klasický slovník spolu s menším korpusom, v ktorom sa dajú jednotlivé slová prezeráť v kontexte, v akom sa reálne vyskytujú.

Matej Považaj

SÚČASNÉ PROBLÉMY JAZYKOVEJ KULTÚRY

1. Pojem a *termín jazyková kultúra*. Ako sa definovala jazyková kultúra v relevantných jazykovedných prácach od šesťdesiatych rokov minulého storočia (stav jazyka, cieľavedomá starostlivosť o vypracovanosť jazyka, úroveň písomného a ústneho jazykového dorozumievania, jazyková výchova),
2. Norma spisovného jazyka, jej chápanie, jej poznávanie a jej zachytenie v kodifikačných príručkách,
3. Súčasný stav verejných ústnych aj písomných jazykových prejavov realizovaných v spisovnom jazyku z hľadiska rešpektovania zásad jazykovej kultúry,
4. Názory jazykovedcov aj širšej verejnosti na súčasný stav teórie spisovného jazyka, jazykovej kultúry a jazykovej praxe,
5. Súčasný problém jazykovej kultúry,
6. Jazyková kultúra v elektronických médiách,
7. Zásady preberania slov z iných jazykov. Prístupy k výpožičkám z cudzích jazykov pri terminologickej práci,
8. Problémy s prílevom anglicizmov do slovných zásob slovenčiny, ale najmä do verejných jazykových prejavov. Vplyv nielen na slovnú zásobu, ale aj na niektoré syntaktické modely a pravopis vlastných mien,
9. Jazyková kritika a názory na jazykovú kritiku.

Jozef Mlacek

VÝVINOVÉ TRENDY V SÚČASNEJ SLOVENSKEJ ŠTYLISTIKE

Začiatky súčasnej (funkčne orientovanej) slovenskej štylistiky možno klásť do 50. rokov 20. storočia: Práve vtedy vychádza Paulinyho prelomová stať *O slohu* v Slovenskej gramatike troch autorov, len o niečo neskôr vychádza Mikovo skriptum *Sloh* so zárodkami jeho výrazovej koncepcie štýlu, súčasne s tým J. Horecký rozvíja štylistiku odbornej komunikácie a zasa iba o voľačo neskôr vstupujú do slovenského štylistického diskurzu jeho neskorší najprednejší spolupracovníci, a to J. Mistrík a M. Ivanová-Šalingová. Za vrchol extenzie tejto prvej fázy rozvoja súčasnej slovenskej štylistiky autor pokladá rok 1965, keď vyšli až štyri knižné diela z tejto oblasti.

Dôležitejšie ako tieto kvantitatívne údaje je konštatovanie, že práve v tomto období sa položili základy dvoch základných smerov vo vývoji slovenskej štylistiky, a to tzv. výberovej koncepcie štýlu, ktorú reprezentujú najmä početné práce J. Mistríka, ktorá však dominovala v celej slovenskej štylistike poslednej tretiny 20. storočia, a spomínanej výrazovej koncepcie textu a štýlu, ktorú reprezentuje zasa predovšetkým dielo F. Míku, ktorá však našla živý ohlas u viacerých predstaviteľov našej lingvisticky orientovanej štylistiky, ale aj vo sfére literárnovednej a v translatológii (známa nitrianska škola).

Ďalšia časť výkladu obsahovala porovnávanie týchto dvoch základných smerov vo vývine súčasnej slovenskej štylistiky, zaznamenanie aj interpretáciu paralelných aj rozdielnych aplikácií týchto smerov v rozličných okruhoch štylistickej problematiky.

K vývinovým trendom najsúčasnejšej slovenskej štylistiky autor zaraďuje prieniky iných koncepcií a smerov štylistického bádania do uvedeného domáceho podložia. Za nateraz najproduktívnejšie prínosy z takéhoto hľadiska autor pokladá podnety z teórie jazykovej komunikácie (odrazili sa najmä v prácach J. Bosáka), z teórie rečových aktov a teórie jazykového registra (najmä u D. Slančovej), z teórie jazykovej paradigmatickej (J. Findra) a predovšetkým podnety z textovej lingvistiky (u nás J. Dolník a E. Bajzíkova, M. Dudok) a z teórie intertextovosti. Za základnú úlohu našej súčasnej štylistickej teórie autor v súlade s myšlienkami D. Slančovej pokladá tézu, aby sa naše štylistické poznanie pri otváraní sa poznatkom aj metódam a pojmosloviu iných koncepcií neuspokojovalo s eklektickým priberaním toho všetkého, ale aby sa usilovalo o integráciu všetkých kognitívne podnetných a produktívnych prúdov myslenia o štýle.

Záverečnou časťou prednášky bola úvaha o tom, či a ako sa môžu podnety z týchto novších prístupov k štylistike premietnuť do školskej praxe, do vyučovania štylistiky.

Zoznam členov Slovenskej jazykovednej spoločnosti (v roku 2007):

ALABÁNOVÁ, Mária, PaedDr.
AUXOVÁ, Darina, Mgr.
BALÁKOVÁ, Dana, PhDr.
BALÁŽ, Gerhard, doc. PhDr., CSc.
BALÁŽ, Peter, doc. PhDr., CSc.
BALÁŽOVÁ, Ľubica, Mgr.
BALLEKOVÁ, Katarína, Mgr.
BÁNIK, Tomáš, Mgr.
BARTKO, Ladislav, doc. PhDr., CSc.
BENKO, Vladimír, ING.
BENKOVIČOVÁ, Jana, PhDr., CSc.
BLANÁR, Vincent, prof. PhDr., DrSc.
BÖHMEROVÁ, Adela, PhDr., CSc., M.A.
BOSÁK, JÁN, doc. PhDr., CSc.
BUDOVIČOVÁ, Viera, doc. PhDr., CSc.
BUFFA, Ferdinand, doc. PhDr., CSc.
BUJALKA, Anton, PhDr.
BUGÁROVÁ, Marta, doc. PhDr., CSc.
BUZÁSSYOVÁ, Klára, PhDr., CSc.
CABANOVÁ, Vlasta, Mgr.
CADORINI, Giorgio, dott.
DAROVEC, Miloslav, doc. PhDr., CSc.
DEPTOVÁ, Tatiana, Mgr.
DOBRÍKOVÁ, Mária, PhDr., CSc.
DOLNÍK, Juraj, prof. PhDr., DrSc.
DORUĽA, Ján, prof. PhDr., DrSc.
DUDÁŠOVÁ, Júlia, prof. PhDr., CSc.
DUDOK, Miroslav, prof. PhDr., DrSc.
DUCHKOVÁ, Silvia
ĎURČO, Peter, doc., CSc.
ĎUROVIČ, Ľubomír, prof. PhDr., DrSc.
DVORNICKÁ, Ľubica, Mgr.
FEDÁK, Michal, Mgr.
FERENČIKOVÁ, Adriana, prom. fil., CSc.
FINDRA, Ján, prof. PhDr., DrSc.
FRŮHAUFOVÁ, Eva, PhD.
GÁLISOVÁ, Anna, Mgr.
GIGER, Miriam, PhD.
GLOVNÁ, Juraj, doc. PhDr., CSc.

GLOVNŇOVÁ, Slavomíra, Mgr.
GOTTHARDOVÁ, Gabriela, doc. PhDr., CSc.
GRIGORJANOVÁ, Tatjana, Mgr., CSc.
HAĽMOVÁ, Zuzana
HANUDEĽOVÁ, Zuzana, doc. PhDr., CSc.
HAŠANOVÁ, Jana, PhDr.
HÍREŠOVÁ, Alena, PhDr.
HLADÍK, Rudolf
HLADKÝ, Juraj, PhDr., PhD.
HLAVATÁ, Renáta, PaedDr.
HOCHĽOVÁ, Terézia
HORÁK, Alexander, Mgr.
HORÁK, Emil, doc. PhDr., CSc.
HUŤANOVÁ, Jana, PhDr., CSc.
CHOCHOĽOVÁ, Bronislava, Mgr.
IMRICHOVÁ, Mária, Mgr., PaedDr.
JANKOVIČOVÁ, Milada, PhDr., CSc.
JANOČKOVÁ, Nicol, Mgr., PhD.
JAROŠOVÁ, Alexandra, PhDr., CSc.
JUHÁSOVÁ, Jana, Mgr.
KAČALA, Ján, prof., PhDr., DrSc.
KADOROVÁ, Marta
KAPITÁŇOVÁ, Kristína, PhDr., CSc.
KAPUSTOVÁ, Monika, Mgr. PhD.
KLINCKOVÁ, Jana, doc. PhDr., CSc.
KOLLÁR, Dezider, doc. PhDr., CSc.
KOPINA, Ján, PhDr.
KOVÁČOVÁ, Mária
KOVÁČOVÁ, Viera, PhDr.
KOVÁČOVÁ, Zuzana, PaedDr., PhD.
KOVALOVÁ, Božena, PhDr.
KRAJČOVIČOVÁ, Slávka, Mgr.
KRAJČOVIČ, Rudolf, prof. PhDr., DrSc.
KRALČÁK, Ľubomír, PaedDr., PhD.
KRÁĽIK, Ľubor, PhDr., CSc.
KRÁĽOVÁ, Zdena, Mgr., PhD.
KRUPA, Viktor, PhDr., DrSc.
KRŠKO, Jaromír, doc. Mgr., PhD.
KUCIK, Štefan, PaedDr.
KUČERA, Ladislav, PhDr., CSc.
KUŽĽOVÁ, Oľga, PhDr.
LALIKOVÁ, Tatiana, Mgr.

LANSTYÁK, István, PhD., CSc.
LEFÍKOVÁ, Anna, PhD.
LIGOŠ, Milan, doc., PaedDr., CSc.
LIPTÁK, Štefan
LIPTÁKOVÁ, Alžbeta, PhD., CSc.
LIPTÁKOVÁ, Ludmila, PaedDr.
MACHO, Marián, Mgr.
MAJTÁN, Milan, PhD., DrSc.
MARSINOVÁ, Marta, PhD.
MASÁR, Ivan, PhD.
MESIAR, P.
MIKLUŠ, Michal, doc. PhD., CSc.
MIKO, František, prof. PhD., DrSc.
MISLOVIČOVÁ, Sibyla, PhD.
MIŠŠÍKOVÁ, Gabriela, doc., PhD., CSc.
MLACEK, Jozef, prof. PhD., CSc.
MÚCSKOVÁ, Gabriela, Mgr., PhD.
NÁBĚLKOVÁ, Mira, PhD., CSc.
NAVRÁTIL, Ladislav, PaedDr.
NIŽNÍKOVÁ, Jolana, prof., PhD., CSc.
OČENÁŠ, Ivan, PaedDr., PhD.
ODALOŠ, Pavol, prof. PaedDr., CSc.
OLOŠTIAK, Martin, Mgr.
OLOŠTIAKOVÁ-GIANISCHOVÁ, Lucia, Mgr.
OLŠIAK, Marcel, Mgr.
ONDRÁČKOVÁ, Zuzana
ONDREJKOVÁ, Renáta, Mgr.
ONDREJOVIČ, Slavo, doc. PhD., CSc.
ORAVCOVÁ, Anna, PhD., CSc.
ORGOŇOVÁ, Oľga, doc. PhD., PhD.
ORTHOVÁ, Eva, PaedDr.
PALKOVIČ, Konštantín, PhD., CSc.
PANČÍKOVÁ, Marta, doc. PhD., CSc.
PATÁKOVÁ, Marta, doc. PhD., CSc.
PATRÁŠ, Vladimír, prof., PaedDr., CSc.
PEKAROVIČOVÁ, Jana, doc. PhD., PhD.
PETRUFOVÁ, Magdaléna, PhD.
PÍCHA, Emil, PhD., CSc.
PORUBSKÁ, Emília, PhD.
POVAŽAJ, Matej, PaedDr., CSc.
PROFANTOVÁ, Zuzana, Mgr., CSc.
RAFAYOVÁ, Andrea, Mgr.
RENDÁR, Ľubomír, PaedDr.

RIPKA, Ivor, PhDr, DrSc.
ROHÁRIK, Pavol, doc., CSc.
RUMÁNEK, Ivan, Mgr., PhD.
RUŠČÁK, František, doc. PhDr., CSc.
RÝZKOVÁ, Anna, doc. PhDr., CSc.
SABOL, Ján, prof. PhDr., DrSc.
SABOLOVÁ, Oľga, doc., PhDr., CSc.
SEDLÁKOVÁ, Marianna, PhDr., PhD.
SEDLÁK, Imrich, prof. PhDr., CSc.
SEJÁKOVÁ, Jana, PhDr., CSc.
SEKANINOVÁ, Ella, doc. PhDr., DrSc.
SIMON, Szabolcs, Mgr., PhD.
SKLADANÁ, Jana, PhDr., CSc.
SLANČOVÁ, Daniela, prof., PhDr., CSc.
SLOBODNÍK, Milan, doc. PhDr., CSc.
SOKOLOVÁ, Miloslava, doc. PhDr., CSc.
SOTÁK, Michal, prof. PhDr., DrSc.
SZABÓMIHÁLYOVÁ, Gizela, PhDr.
ŠEBESTOVÁ, Anna, PhDr.
ŠEVČÍKOVÁ, Beáta, PhDr.
ŠIKRA, Juraj, PhDr., CSc.
ŠIMKOVÁ, Mária, PhDr.
ŠKVARENINOVÁ, Oľga, PhDr., CSc.
ŠTIBRANÝ, Ján, PhDr., CSc.
ŠVAGROVSKÝ, Štefan, doc. PhDr., CSc.
TVRDOŇ, Emil, doc. PhDr., CSc.
TÝR, Michal
TÝROVÁ, Zuzana
URBANCOVÁ, Lujza, Mgr.
URBANOVÁ, Jana, Mgr.
VALENTOVÁ, Iveta, PhD.
VALISKA, Juraj, doc. PhDr., CSc.
VANČOVÁ, Iveta, Mgr.
VAŇKO, Juraj, prof. PhDr., CSc.
VARGOVÁ, Mariana, Mgr.
VILČEKOVÁ, Katarína, Mgr.
VOJTEKOVÁ, Marta, Mgr.
VRLÍKOVÁ, Kristína, doc. ,PhDr., CSc.
ZÁHORCOVÁ, Jana, PhDr.
ZAMBOROVÁ, Marta
ZIMMERMANN, Július, doc. Ing., CSc.
ŽEŇUCH, Peter, Mgr., PhD.
ŽIGO, Pavol, prof. PhDr., CSc.

Vychádza v náklade 150 kusov – len pre vnútornú potrebu
Zostavila a redakčne pripravila: Mgr. Gabriela Múcsková, PhD.
Technický redaktor: Mgr. Vladimír Radik

Vytlačil OFPRINT, Better Polygraphic Services, Bratislava, 2007